แด่...คุณครูที่เคารพรัก

คุณครูบรรเลงมักจะเรียกดิฉันว่า "แม่ฉวีวรรณ" ซึ่งบ่งบอกถึงความรักและเมตตาตามความนิยมของคนในสมัยก่อน ดิฉันเองรู้สึกดีใจที่ได้มาเรียนฝึกหัดครูที่สวนสุนันทา และยังได้เป็นศิษย์ของ "คุณครู" อีก เมื่อแรกเข้าไปเรียนนั้นกลัวและเกรง "คุณครู" มาก เพราะบุคลิกที่น่าเกรงขามนั่นเอง และเมื่อทราบว่าคุณครูสอนวิชาขับร้องดนตรี ก็ทำให้สงสัยว่า...ไม่น่าจะเป็นไปได้ แต่พอเข้าสอนจริงๆ จึงรู้ตัวว่าเราคิดผิดถนัด แท้จริงแล้ว "คุณครู" เป็นคนใจดี ร้องเพลงไทยเดิมได้ไพเราะมากและยังสอนโน้ตสากลเก่งอีกด้วย

พ.ศ. ๒๔๙๓ ทางโรงเรียนฯมีโครงการจัดแสดงละครเพื่อหาทุนสร้างโรงอาหารและหอประชุม ท่านอาจารย์กรองแก้ว ปทุมานนท์ (อาจารย์ใหญ่ในสมัยนั้น) ได้มอบให้ "คุณครู" เป็นผู้ดำเนินการแสดง คุณครูเลือกละครรำเรื่อง "ศกุนตลา" อันเป็นบทพระราชนิพนธ์ของล้นเกล้าฯรัชกาลที่ ๖ อุปสรรคก่อนแสดงนั้นมีมากมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งคือการเลือกตัวแสดง เพราะแต่ละคนต่างมีประสบการณ์น้อยมากหรือบางคนแทบจะไม่มีเลย อนึ่งการฝึกหัดครูสมัยก่อนก็ยังไม่เคยมีแผนกนาฏศิลป์หรือภาควิชานาฏศิลป์เหมือนในปัจจุบัน ดังนั้นคุณครูจึงต้องหนักใจในเรื่องนี้เป็นอักโข คุณครูเคยให้ดิฉันลองรำให้ดู...จะรำอะไรก็ได้...ที่เคยรำ ดิฉันจึงเลือกรำเพลงแขกสาหร่าย โดยที่ไม่นึกไม่ฝันว่าจะเป็นที่ถูกใจ ในที่สุดคุณครูก็เลือกให้ดิฉันรับบทเป็น "ท้าวทุษยันต์" พระเอกของเรื่องฯ เพราะเหตุนี้เองคุณครูจึงต้องเรียกหาให้ดิฉันฝึกซ้อมเสมอๆ ความจริงดิฉันก็ไม่มั่นใจนักว่าจะทำได้ดีเพราะไม่เคยแสดงในงานใหญ่ๆ ครั้นถึงวันแสดง จึงต้องมี "คุณครู" มาอยู่ในดวงใจด้วยตลอดเวลาและแล้วละครเรื่อง "ศกุนตลา" ก็ผ่านพ้นไปด้วยดี สร้างความประทับใจให้แก่ผู้ชมไม่น้อยทีเดียว

พ.ศ. ๒๔๙๔ ท่านอาจารย์กรองแก้ว มีดำริให้คุณครูจัดแสดงละครฯ เพื่อวัตถุประสงค์เดียวกันอีก คราวนี้...คุณครูเลือกเรื่อง "ท้าวแสนปม" อันเป็นบทพระราชนิพนธ์ในล้นเกล้าฯ รัชกาลที่ ๖ เหมือนเรื่องแรก ผู้แสดงนั้นเปลี่ยนไปบ้างตามความเหมาะสม ส่วนดิฉันยังรับบท "พระเอก" เช่นเคยคือ "ท้าวแสนปม" ...ปรากฏว่าละครเรื่องนี้ยังเป็นที่ประทับใจผู้ชมได้ไม่แพ้กัน

อย่างไรก็ตาม เบื้องหลังของละครฯ ทั้งสองเรื่องนี้สำเร็จลงได้...ด้วยความเหนื่อยยากของ "คุณครู" ทั้งสิ้น เริ่มตั้งแต่การตัดต่อบท การบรรจุเพลง การกำกับดนตรี การเลือกเฟ้นตัวแสดง การหาครูผู้ฝึกซ้อมและการควบคุมการฝึกซ้อมในแต่ละวัน ซึ่งเริ่มตั้งแต่บ่ายไปจนถึงค่ำ ที่สำคัญยิ่งกว่านี้คือความเสียสละ เพราะนอกจากตัวคุณครูเองแล้ว...ยังคนอื่นๆ ในครอบครัวอีกด้วย ลูกหลานคนใด (กำลังเรียน

อยู่ที่สวนสุนันทา) ที่พอจะรำได้ คุณครูก็จับมาเล่นละครบ้าง สลับฉากบ้าง ใครมีความรู้ความสามารถในการร้องเพลง...ก็ไปอยู่แผนกร้องเพลง ใครมีความสามารถทางด้านดนตรีปี่พาทย์...ก็ไปประจำอยู่แผนกนั้น ยังขาดอยู่อีกแผนกเดียวคือแผนกสารถี...คอยรับ-ส่ง ซึ่งคุณครูได้รับความกรุณาจากคุณ พระมหาเทพกษัตรสมุหผู้เป็นสามี ซึ่งท่านจะยิ้มรับเสมอไม่ว่า "คุณครู" จะซ้อมละครมืดค่ำอย่างไร...ทำให้พวกเราพลอยใกล้ชิดกับท่าน เสมือนลูกหลานไปด้วย

ดิฉันชอบดูอิริยาบทของ "คุณครู" ในขณะที่กำลังฝึกซ้อม มือหนึ่งถือบท...อีกมือหนึ่งกำกับดนตรี...หูคอยฟังคนร้องเพลง...สายตากวาดขึ้นไปบนเวที...ดูการรำ..การแสดง...เป็นเรื่องที่น่าประหลาดแท้ที่คุณครูติ-ชมการรำได้ทั้งๆ ที่ไม่เคยเรียนนาฏศิลป์มาก่อน และที่น่าประหลาดยิ่งไปกว่านั้นคือ ความสามารถในการทำเรื่องได้ทุกๆ เรื่องในตัวคนๆ เดียวกัน สำหรับดิฉันก็ได้แต่ชื่นชมในความสามารถ ของ "คุณครู" ครั้นถึงเวลาที่จะต้องทำบ้าง...ก็ทำได้เพียงเศษธุลีเท่านั้น ทั้งๆ ที่ "คุณครู" ได้มอบมรดกทางด้านการแสดงไว้ให้ตั้งมากมาย

คุณครูขา...แม้ว่าคุณครูจะจากไปแล้ว ความรักและความเมตตาที่หนูเคยได้รับจะยังคงอยู่ในความทรงจำของหนูตลอดไปค่ะ

ขอให้สิ่งศักดิ์สิทธิ์ทั้งหลาย จงโปรดล่วงรู้ในคุณความดีที่ "คุณครู" ได้กระทำไว้อย่างมหาศาล และนำดวงวิญญาณของคุณครูไปสู่สรวงสวรรค์ ประสบสุขารมย์ ณ เบื้องนั้นด้วยเถิด

อาลัยคุณครูมิรู้ลืม

ฉวีวรรณ ควรแสวง (พงษ์เวช)

โรงเรียนอำนวยวิทย์ พระประแดง

ด้วยความรักและอาลัย

กราบเรียน คุณครูที่รักและเคารพยิ่ง

แม้ว่าหนูจะไม่มีวันได้พบกับคุณครูอีก เพราะคุณครูได้จากไปอยู่ ณ แดนสรวงสวรรค์แล้ว หนูหวังว่าคุณครูคงจะมีตาทิพย์ได้อ่านจดหมายที่หนูเขียนถึงคุณครูในวันนี้ หนูขออนุญาตพูด "หนู" กับคุณครูเหมือนเช่นที่เคยพูดกับคุณครูในสมัยที่เรียนอยู่ ณ สวนสุนันทา และเป็นนักเรียนฝึกหัดครูในสมัยนั้น (ปี ๒๔๙๓-๒๔๙๕) และแม้ระยะหลังๆ นี้ ยามที่ได้แวะเวียนไปเยี่ยมคุณครูที่บ้าน คุณครูก็จะเรียกหนูว่า "หนูนารี" ทุกครั้งและเราก็จะแทนตัวเราเองว่า "หนู" (ทั้งๆ ที่อายุเกือบจะเจ็ดสิบแล้วในปีนี้)

จากบรรทัดนี้เป็นต้นไป หนูขอให้คุณครูได้รับรู้ถึงความรักความผูกพันที่หนูมีต่อคุณครูและความรักนี้จะอยู่ในดวงใจของหนูตลอดไป....

เราเข้าเรียนปีที่หนึ่งของนักเรียนฝึกหัดครูสวนสุนันทา โดยเป็นนักเรียนทุนที่สอบได้ที่หนึ่งจากจังหวัดกำแพงเพชร สมัยนั้นยังมีชั่วโมงขับร้องด้วย โดยมากจะเป็นเพลงไทยโบราณที่มีการเอื้อนเสียงยาว...เรารู้สึกชอบคุณครูที่สอนขับร้องท่านนี้มาก ท่านรูปร่างท้วมๆ ตาโต ผิวสีน้ำตาล ท่านตั้งใจสอนมาก เสียงท่านค่อนข้างจะห้าวคือเสียงใหญ่ แปลกที่นักร้องเสียงห้าวและเสียงใหญ่มักจะมีเสน่ห์ (อย่างสุดา ชื่นบาน, นัดดา วิยะกาญจน์ เป็นต้น) เราชอบร้องเพลงไทยเดิมอยู่แล้ว จึงเรียนชั่วโมงขับร้องกับ "คุณครู" อย่างมีความสุข ตอนหลังท่านก็เลือกให้เราเป็นคนร้องนำก่อน แล้วคนอื่นๆ ก็ร้องรับต่อไป แล้วความผูกพันกับคุณครูก็เริ่มแน่นแฟ้นมากขึ้นจากการแสดงละครของโรงเรียน ซึ่งในเวลาที่เราเรียนปีหนึ่งนั้นคุณครูเป็นหัวหน้าในการจัดการแสดงละครเรื่อง "ศกุนตลา" มี "คำนึง วงศ์วัฒนะ" ซึ่งเธอเป็นคนสวยมาก แสดงเป็น "นางศกุนตลา" นางเอก และมีพี่ "ฉวีวรรณ พงษ์เวช" แสดงเป็น "ท้าวทุษยันต์" พระเอก คุณครูได้เลือกตัวละครด้วยวิธีให้นักเรียนปีหนึ่งทุกคน "รำวง" แล้วเลือกคนที่รำได้สวยงามไว้หลายคน เราก็ได้รับเลือกด้วย (แสดงว่าเราก็รำสวยด้วย...จริงมั้ย?)

"คุณครู" ให้เรากับพี่อุรา (พี่ปี ๒) เป็นนางพระกำนัลของนางเอกและเลือกให้รำเบิกโรงเป็น "ตัวพระ" กับ "ตัวนาง" ด้วย ในฉากที่เป็นนางพระกำนัลนั้น คุณครูสอนว่าในการแสดงละครนั้นอย่านั่งเฉยๆ เมื่อคนอื่นกำลังแสดงบทบาทอยู่ คุณครูบอกให้เรากับพี่อุราทำเป็นลอยหน้าลอยตาคุยกัน และหัวร่อต่อกระซิกด้วยกันโดยไม่มีบทให้ เราก็ถามคุณครูว่า "จะให้หนูคุยอะไรกัน ?" คุณครูบอกว่า "อะไรก็ได้ คนดูเขาไม่ได้ยินหรอก แสดงท่าทางว่ากำลังพูดคุยกันก็แล้วกัน" เราก็พูดกับพี่อุราว่า "พี่อุรา...เมื่อ

เช้า...โรงอาหารเขาทำอาหาร ปลาทูต้มกับสายบัว อร้อย...อร่อยนะ" เวลาพูดก็ลอยหน้าลอยตาพูด พี่อุรา หัวเราะ แล้วก็ทำลอยหน้าลอยตาตอบว่า "ใช่...พี่ก็ชอบนะ"

พอละครเลิกคุณครูเข้ามาถามว่า "คุยอะไรกัน?" พอเราเล่าให้ฟัง คุณครูหัวเราะชอบใจแล้วบอกว่า "คนดูเขาชอบเรา ๒ คนนะ"

เมื่อเราเรียนอยู่ปีที่สอง คุณครูก็จัดแสดงละครเรื่อง "ท้าวแสนปม" เลือกให้เราแสดงเป็นนางเอก "นางอุษา" พี่ฉวีวรรณ พงษ์เวช เป็นพระเอก "ท้าวแสนปม" เรื่องนี้ คุณครูเคี่ยวเข็ญให้เราฝึกซ้อมอย่างหนักโดยเชิญคุณครูลมุล ยมะคุปต์ จากกรมศิลปากรมาฝึกซ้อมให้นางเอกเพราะมีบทรำมาก ส่วนพี่ฉวีวรรณนั้นรำได้เก่งและสวยงามมาก เรื่อง "ท้าวแสนปม" นี้โด่งดังมาก เพราะมีฉากเข้าพระเข้านางที่ดังระเบิด!!! พระเอกจะต้องปีนหน้าต่างเข้าหานางเอก มีเพลงเกี้ยวเพลงออดอ้อนตัดพ้อต่อว่ากัน พี่ฉวีวรรณรำสวย...ท่าทางเจ้าชู้...และสง่างาม มีโรงเรียนต่างๆ ทั้งในกรุงเทพฯและต่างจังหวัดมาชมกันแน่นทุกรอบ แสดงวันละสามรอบ คุณครูกำกับการแสดงเองและ "ฉาก" ก็สวยมาก ฝ่ายฉากคือคุณเรวัตร เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา เพลงในละครเรื่องนี้ มีความไพเราะมาก เสียงที่ขับร้องฝ่ายนางเอก คือเสียงของคุณครูศิริกุล และเสียงฝ่ายพระเอกคือพี่ประมวล (พี่ปีสาม) พี่ประมวลมีเสียงห้าว...กังวาล...คุณครูฝึกสอนพี่ประมวลในการซ้อมก่อนการแสดง ภาพนี้ยังติดตาเราจนทุกวันนี้คือคุณครูจะนั่งข้างหลังพี่ประมวล และเอามือตบหลังพี่เขาเพื่อให้จังหวะที่ถูกต้อง เสียงดัง ป๊าบ...ป๊าบ...ป๊าบ (ลองนึกภาพดู) สงสัยพี่ประมวลคงระบมหลังไปหลายวัน คุณครูคะ...คุณครูเหน็ดเหนื่อยกับการดูแลพวกเรา ในระหว่างการแสดงวันละสามรอบ และยังต้องรับผิดชอบทุกอย่าง เราประทับใจที่คุณครูจะอาทรกับตัวละครทุกคน มักจะถามว่า "ได้ทานอาหารกันแล้วหรือยัง? เหนื่อยมั้ย...?" เราอยากจะบอกคุณครูว่า "เหนื่อยค่ะ เอวหนูเหลือ ๒๒ นิ้วแล้วค่ะ.." พวกเราทุกคนภาคภูมิใจมากที่ได้สร้างชื่อเสียงให้กับโรงเรียนและได้เงินจากการแสดงละครมาสร้างอาคารที่เป็นประโยชน์ต่อน้องๆ รุ่นหลัง

เมื่อเราอยู่ปีที่สาม คุณครูจัดแสดงละครอีกคือเรื่อง "พระนล" มีน้องคมคาย วัฒนธรรม (คุณภิญญพร วัฒนเจริญ ในปัจจุบันนี้) แสดงเป็นพระนล (พระเอก) และเราแสดงเป็นนางทมยันตี (นางเอก) คุณครูควบคุมการฝึกซ้อมเรื่องนี้อย่างหนักและยังต้องซ้อมร้องเพลงด้วย กว่าคุณครูจะได้กลับบ้านก็ดึกดื่นทุกวัน ส่วนเราอยู่ประจำในโรงเรียนไม่ต้องเดินทาง ในระหว่างการแสดงละครวันละ ๒ รอบ ก็เหน็ดเหนื่อยมากทุกคน คุณครูจัดให้นักเรียนมัธยมเป็นฝ่ายรำสลับฉาก...เรายังจำได้ว่ามีคุณอรชร (คุณหญิงอรชร คงสมพงษ์) คนหนึ่งที่แสดง "ระบำชวา" ในสมัยนั้นท่านเป็นนักเรียนมัธยมที่สวนสุนันทา และมีคุณอึ๊ด (มาลินี สาคริก) และคุณฟักขาว (ดร.พรรณินี รุทระวณิช สาคริก) ร่วมแสดง "อังกะลุง" ในระบำชุดนี้ด้วย

การได้ร่วมกันทำกิจกรรมและได้ใกล้ชิดกับ "คุณครู" ในโรงเรียนฯ ตลอดเวลา ๓ ปี และหลังจากจบการศึกษามาแล้ว เราก็ยังใกล้ชิดกับคุณครูมาโดยตลอด เพราะบางครั้งคุณครูจะขอเชิญให้ไปช่วยแสดงการรำไทยในที่ต่างๆ อีก และเมื่อจัดงานบางสิ่งบางอย่างคุณครูก็จะแจ้งให้ทราบ พวกเราก็จะไปคารวะคุณครูอยู่เสมอ แต่ระยะหลังๆ มานี้เมื่อพวกเรามีครอบครัวและมีบุตรธิดากันแล้วก็ได้ห่างจากคุณครูไปบ้าง แต่เราก็ยังระลึกถึงคุณครู ความรักความผูกพันที่มีต่อคุณครูยังอยู่ในดวงใจของเราตลอดมา

เมื่อ ๓-๔ ปี ที่ผ่านมานี้ ทางสมาคมศิษย์เก่าสวนสุนันทาได้จัดงานใหญ่ที่โรงเรียนฯ และได้เชิญเรากับพี่ฉวีวรรณ (พระเอก-นางเอก) ให้ไปแสดงฉากรักในเรื่อง "ท้าวแสนปม" ที่เคยดังระเบิดเถิดเทิงใน

สมัยโน้นอีกครั้งหนึ่ง ควบคุมการแสดงโดยอาจารย์จรูญศรี วีระวานิช "คุณครู" ซึ่งอายุกว่า ๙๐ ปี แล้ว ยังอุตส่าห์ให้ลูกหลานพาไปชม

ภาพทุกภาพในอดีต (ซึ่งก็ลืมไปหลายเรื่องทีเดียว) ยังปรากฏอยู่ในใจเราที่เราได้ใกล้ชิดกับคุณครูบรรเลง สาคริก (นางมหาเทพกษัตรสมุห) ท่านเป็นผู้ที่มีความรับผิดชอบอย่างสูง...อดทน.... และมีเมตตากรุณาต่อศิษย์ของท่าน ท่านเป็นผู้ที่มีพรสวรรค์ในทางดนตรีทั้งครอบครัว ตั้งแต่ "คุณพ่อ" ของท่านมาจนถึงบุตรธิดาของท่าน ก่อนที่ท่านจะจากไปเราได้เคยไปรับท่านออกมาทานอาหารกลางวันข้างนอกบ้าน ๒-๓ ครั้ง เมื่อ "น้องเต่า" อมรา อนันตศัพท์ (Mrs. Harris ในปัจจุบัน) หลานของท่านกลับจากอเมริกามาเยี่ยมบ้านที่กรุงเทพฯ ท่านดีใจและพูดคุยเสียงดังอย่างมีความสุข เมื่อได้พบกับพวกเราและหลานของท่านที่ไปเยี่ยม

คุณครูคะ...คุณครูคงได้อ่านจดหมายของหนูมาถึงตรงนี้แล้วนะคะ ขอคุณครูได้โปรดรับรู้ถึงความรักและความอาลัยที่ "หนูนารี" (ที่คุณครูเคยเรียกอย่างนี้) มีต่อคุณครู แม้คุณครูจะจากไปแล้วคุณครูก็จะอยู่ในความทรงจำของศิษย์คนนี้ตลอดไป...

หนูขอให้ผลบุญกุศลทั้งปวง ที่คุณครูได้ทำไว้ จงเป็นพลวปัจจัยน้อมนำให้ดวงวิญญาณของคุณครู จงสถิตอยู่ในสุคติภพชั่วนิรันดร....

ด้วยรักและเคารพอย่างสูง
อดีต - **นารี ทรงสวัสดิ์**
อดีต - **นารี สันสุชีพ**
อาจารย์ ๓ ระดับ ๘
โรงเรียนสามเสนวิทยาลัย กทม.
ปัจจุบัน - **ข้าราชการบำนาญ**

รำลึกพระคุณท่าน

นรชาติวางวาย มลายสิ้นทั้งอินทรีย์
สถิตทั่วแต่ชั่วดี ประดับไว้ในโลกา

ท่านอาจารย์บรรเลง ศิลปบรรเลง สาคริก (นางมหาเทพกษัตรสมุห) เป็นครูที่ดิฉันให้ความเคารพรักและนับถืออย่างสูงยิ่ง ขณะที่ดิฉันศึกษาในระดับฝึกหัดครู ป.ป. ที่โรงเรียนสวนสุนันทาวิทยาลัย ระหว่างปี พ.ศ. ๒๔๙๔ ถึง พ.ศ. ๒๔๙๖ ดิฉันได้มีโอกาสเป็นลูกศิษย์ใกล้ชิดและได้รับความเมตตาจากท่านคนหนึ่ง

เป็นที่ประจักษ์ว่าท่านอาจารย์บรรเลงเป็นครูผู้ประเสริฐ ท่านเสียสละอุทิศตนทั้งในเวลาและนอกเวลาราชการ เป็นแบบอย่างที่ดีแก่ศิษย์ทั้งปวง ท่านเป็นผู้ให้หลายสิ่งหลายอย่างที่ทำให้ดิฉันเป็นตัวตนได้อย่างทุกวันนี้ ท่านสอนวิชาขับร้อง (ตัวโน้ตและเพลงไทยเดิม) เป็นผู้อำนวยการแสดงละครของโรงเรียนฯ ซึ่งจัดขึ้นทุกปี เพื่อนำรายได้มาสร้างอาคารเรียนและบำรุงการศึกษาต่างๆ มากมาย ท่านเป็นผู้ให้ทั้งวิชาความรู้ให้แบบอย่างความเป็นครูแบบอย่างผู้อำนวยการฝึกซ้อมและการแสดง ท่านปกครองลูกศิษย์เหมือนเป็นลูกของท่าน ท่านดูเหมือนเป็นครูดุแต่แท้ที่จริงท่านเป็นผู้ที่เปี่ยมด้วยเมตตาจิต ท่านดูแลเอาใจใส่รักและห่วงใยลูกศิษย์ โดยเฉพาะคณะผู้แสดงละครโรงเรียนทุกคน ทุกรุ่น พวกเราจึงเคารพรักท่านดุจแม่และรักใคร่สามัคคีกลมเกลียวกันเป็นอย่างดี ที่สำคัญเหนืออื่นใดท่านได้ให้โอกาสดิฉันในการตอบแทนพระคุณโรงเรียนฯ โดยท่านเป็นผู้เลือกให้ดิฉันแสดงเป็นตัวเอก (พระเอก) ถึง ๓ ปีติดต่อกัน ในการแสดงละครดึกดำบรรพ์ เรื่องพระนล เรื่องพระยศเกตุและเรื่องจันทกินรี

นอกจากละครโรงเรียนฯประจำปีแล้ว ท่านยังจัดการแสดงไปร่วมงานและช่วยงานต่างๆ นอกสถานที่หลายครั้งหลายแห่ง อาทิ งานวันเกิดครบรอบ ๖๐ ปี กระทรวงศึกษาธิการ วันเกิดท่านผู้ใหญ่ฯ การต้อนรับชาวต่างประเทศที่เป็นแขกบ้านแขกเมือง งานฉลองรัฐธรรมนูญ ฯลฯ เป็นต้น ผลงานของท่าน "อาจารย์บรรเลง" ทำให้โรงเรียนสวนสุนันทาวิทยาลัย มีชื่อเสียงในด้านการแสดงฯโด่งดังมากและตัวท่านได้รับการยกย่องยอมรับนับถือในวงการครูทั่วไปอย่างมากตราบจนทุกวันนี้

เมื่อดิฉันจบการศึกษาและได้ไปปฏิบัติหน้าที่ "ครู" ที่โรงเรียนสตรีวัดอัปสรสวรรค์ ก็ได้นำ "ความรู้" และแอบ "ลักจำ" แบบอย่างการควบคุมการฝึกซ้อม การอำนวยการแสดงละครของท่านอาจารย์บรรเลงไปใช้ โดยเฉพาะเมื่อโรงเรียนสตรีวัดอัปสรสวรรค์ได้รับมอบหมายจากกรมวิสามัญศึกษา (ปัจจุบันคือ

กรมสามัญศึกษา) ให้เป็นแกนนำในการจัดการแสดงละครในงานศิลปหัตถกรรมนักเรียน ทั้งการแสดงกลางแจ้ง และบนเวที ๒ ปี ติดต่อกัน โดยมีโรงเรียนสตรีในกรุงเทพและธนบุรีร่วมแสดง ดิฉันและคณะครูฯ ได้รับมอบหมายให้เป็นผู้ดำเนินการฝึกซ้อมและกำกับการแสดง ซึ่งได้รับความเมตตาในด้านบทละครอิงประวัติศาสตร์ และการดูแลให้คำแนะนำจากท่านขุนวิจิตรมาตราเป็นอย่างดี ผลงานครั้งนั้นเป็นที่ชื่นชอบของผู้ชมและได้รับคำชมจากท่านผู้ใหญ่หลายท่าน นับเป็นความสำเร็จที่ดิฉันได้รับจากการเป็นลูกศิษย์ของท่าน "อาจารย์บรรเลง สาคริก" และดิฉันยังคงได้ใช้ความรู้จาก "ท่านอาจารย์บรรเลง" ทำประโยชน์ให้แก่ทางราชการต่อมาจนเกษียณอายุราชการ คุณความดีของท่านประทับอยู่ในใจของดิฉันตลอดเวลา ทั้งเพื่อนๆ และดิฉันยังคงแวะเวียนไปกราบเยี่ยมคารวะท่านที่บ้านถนนเศรษฐศิริเสมอ

เมื่อได้ทราบข่าวว่าท่านจากไปแล้ว ดิฉันรู้สึกใจหายและเสียใจเป็นอย่างมาก เพราะในปีนี้เพิ่งชวนเพื่อนๆ ว่าจะพากันไปกราบท่านที่บ้านก่อนที่จะได้ทราบข่าวการจากไปของท่านเพียง ๓ วัน เท่านั้นเอง ขอดวงวิญญาณของ "ท่านอาจารย์บรรเลง" โปรดรับทราบด้วยว่าพวกเรา "ศิษย์สวนสุนันทา" ทั้งหลายยังคงระลึกถึงคุณงามความดีและพระคุณของท่านตลอดไป

ขออำนาจแห่งคุณความดีที่ "ท่านอาจารย์บรรเลง สาคริก" ได้กระทำมาแล้วด้วยดีตลอดมา ได้น้อมนำดวงวิญญาณของท่านสถิตอยู่ ณ สรวงสวรรค์ด้วยเทอญ

ด้วยความเคารพรักอย่างสูง

ภิญญพร วัฒนเจริญ

อดีตผู้อำนวยการโรงเรียนสายปัญญา ในพระบรมราชินูปถัมภ์

หมายเหตุ อาจารย์ภิญญพร วัฒนเจริญ ในอดีต คือ นางสาวคมคาย วัฒนธรรม

กราบเท้าท่านอาจารย์ ด้วยความเคารพอย่างสูง

เมื่อปีการศึกษา ๒๔๙๕ - ปีการศึกษา ๒๔๙๗ เป็นเวลา ๓ ปี ของการเป็นนักเรียนฝึกหัดครูโรงเรียนสวนสุนันทาวิทยาลัย พวกเราเป็นนักเรียนทุนมาจากแต่ละจังหวัด โดยที่แต่ละคนจะต้องเป็นนักเรียนจบมัธยมศึกษาปีที่ ๖ (ปัจจุบัน คือ ม.๔) ที่มีคะแนนดีมาก อาจจะได้ลำดับที่ ๑ หรือ ๒ ของนักเรียน ม.๖ ทั้งจังหวัด พวกเราเชื่อมั่นและเคารพในความเป็นนักเรียนฝึกหัดครูของเราอย่างยิ่ง เพราะนอกจากจะเป็นนักเรียนทุนของจังหวัดแล้ว เรายังได้ศึกษาเล่าเรียนทางด้านวิชาการอย่างแน่นแฟ้น จะเรียกว่าเต็มอิ่ม มีทุนความรู้พอที่จะนำไปสอนนักเรียนได้อย่างดี อาจารย์ทุกท่านจะสร้างความมั่นใจให้แก่เราอยู่ตลอดเวลา ไม่ว่าจะเป็นวิชาใด บางคนอาจจะเคยเกิดความรู้สึกหรือมีทัศนคติไม่สู้จะดีต่อวิชาศิลปะทางดนตรี เช่น วิชาขับร้อง ไม่ใช่เรียนเพื่อให้ครบหลักสูตรเท่านั้น แต่ทุกคน "ต้องเรียนให้รู้จริง ให้ลึกซึ้ง การขับร้องเพลงนั้นไม่ได้ให้โทษแก่ใครหรอกนะ ฉันจะบอกให้...พวกเธอจำไว้ คุณค่าทางจิตใจที่เป็นความเพลิดเพลินนี่แหละ สำคัญนัก..." ดิฉันจำได้ดีเมื่อเป็นนักเรียนฝึกหัดครู ชั้นปีที่ ๑ ถ้อยคำอันมีค่าที่จดจำมาจนทุกวันนี้เป็นถ้อยคำของ "ท่านอาจารย์บรรเลง" เมื่อวันที่พวกเราอาจจะแสดงความไม่สนใจ และจริงจังต่อการเรียนตัวโน้ตเพลงก็เป็นได้ เสียงไม้บรรทัดประจำตัวของท่านจะเคาะไปบนกระดานดำ พร้อมกับเสียง โด เร มี ฟา...." และความชัดเจนนี้ ยังก้องอยู่และจำได้ตราบเท่าทุกวันนี้

พวกเราเคยแอบบ่นเหมือนกันว่า "ตัวโน้ตเพลงสากลนี้จำยากชะมัดและไม่ใช่วิชาช่วยเลย แต่กลับเป็นวิชาฉุดคะแนน" เรายังบอกกับเพื่อนว่า เอาเถอะเรียนไว้พอจบไปเราอาจจะต้องสอนเด็กเล็กๆ เข้าบ้าง เพลงก็จะเป็นส่วนสร้างบรรยากาศ ให้เด็กๆ อยากเรียนก็ได้นะ"...และแล้วความจริงก็ปรากฏแก่พวกเรา เมื่อต้องออกไปสอนหนังสือเข้าจริงๆ จนที่สุดเราแยกย้ายกันไปศึกษาต่อจนจบอักษรศาสตร์และครุศาสตร์ (อบ.คบ.) เพื่อนบางคนจบวิทยาศาสตร์ด้วยเกียรตินิยม และเมื่อพบกัน ก็จะต้องสนทนากันเรื่อง "วิชาดนตรี" ทุกที และแล้วเพื่อนคนหนึ่งคือ ประคอง ผลไพบูลย์ (ปัจจุบันเธอใช้นามสกุล "สุทธสาร") เพื่อนคนนี้บอกว่า "เราใช้วิชาของอาจารย์บรรเลงแต่งเพลงให้เด็กร้องเพื่อจดจำทั้งพยัญชนะ สระและการสะกดคำ ทั้งยังมีเพลงสนุกๆ ให้เด็กเอาไปร้องเล่นในชั่วโมงพลศึกษาได้อีก" เพื่อนคนนี้มิได้แต่งเพลงไว้สอนเท่านั้น แต่เธอมีรายได้จากเทปเพลงเหล่านี้เป็นกอบเป็นกำทีเดียว ท่านอาจารย์ที่เคารพหากอาจารย์จะสถิตอยู่ทิพยวิมานใด โปรดทราบเถิดค่ะ ลูกศิษย์ของอาจารย์ใช้วิชาของอาจารย์มิเพียงแต่เป็น "ครูที่ดี" ดังความตั้งใจของอาจารย์ แต่พวกเรา "ชาวสุนันทา" จะเป็นคนมี "วินัย" ในตัวเอง จากที่ต้อง

มี "วินัย" กับการต้องเรียนร้องรำทำเพลง โดยเฉพาะตอนที่ดิฉันกับเพื่อนอีกหลายคน ขอเอ่ยนามไว้ ณ ที่นี้ มี ประคอง, แช่มจันทร์, อมร (ถ้าขาดไปก็ขอโทษเพื่อนด้วย) ต้องมาหัดรำ หัดแสดง เพราะทางโรงเรียนสวนสุนันทาจะมีการจัดการแสดงละครทุกปี

ในเวลาที่ต้องฝึกรำให้ดี ให้ถูกต้อง...ตอนนั้นก็รู้สึกว่าไม่ง่ายเลย..ทั้งถูกดุ...ถูกจับแทบจะหักแขนหักขากันก็ว่าได้ เสียงของท่านอาจารย์ ยังจำได้อยู่เลยค่ะ ไม่ใช่แต่เสียงนะคะ ทุกถ้อยคำเลยค่ะ ตั้งแต่ "นี่...ตั้งใจหน่อย...เอาจริงกันหน่อย แหม!...ฉันละเบื่อพวกไม่ตั้งใจจังเลย" ว่าแล้วก็ "ไม้ระนาด" นั่นแหละค่ะ ไม่ใครก็ใคร ดิฉันเคยคิดตอนนั้นว่า "ทำไมนะ...อาจารย์ที่สอนนาฏศิลป์ทั้งหลายต้องดุด้วย เด็กกลัวแล้วจะรำสวยได้ยังไง."...แต่แล้วดิฉันต้องขอกราบแทบเท้า อาจารย์ค่ะว่า อาจารย์ต้องสร้างให้คนที่จะทำอะไรด้าน"ศิลปะ"นั้น ต้องประณีต ละเอียดอ่อน ตั้งใจ เพราะสิ่งเหล่านี้จะเป็นการเพิ่มให้ตัวเรามีจังหวะตามเสียงเพลงและลีลาท่วงท่าไปด้วย บทที่ต้องแสดงความแข็งแรง...ก็ต้องแข็งแรง ต้องอ่อนช้อยงดงาม...ก็ต้องให้งดงามไปตามนั้น ต้องเรียกว่าทั้งร่างกายและจิตใจ เหนืออื่นใดที่ดิฉันได้คิดและนำมาใช้กับชีวิตทั้งทำการงานและเป็นวิถีดำรงตนคือ..."วินัย...ประณีต...สุนทรีย์...ความจริงจัง...ความเข้มแข็งและขาดไม่ได้คือการรู้จักทำจิตใจให้เบิกบาน เพราะนี่คือทางที่จะทำให้เราไม่ขุ่นมัว หากจิตใจมีความเบิกบานและประกอบเข้ากับความมีวินัยในตนเอง ตอบได้ว่าทางเดินของการดำรงชีวิตจะไม่มีขวากหนามและอุปสรรค.."

ท่านอาจารย์ที่เคารพ วิธีสอน คำสั่งสอน ภาพที่จริงจังกับการทำงานและแม้จะไม่ใคร่ยิ้มกับพวกเรา แต่เราก็ซาบซึ้งเสมอว่า "ท่านอาจารย์คือปูชนียบุคคลแห่งวงการศิลปะทางนาฏศิลป์อย่างแท้ จริง" ไม่ว่าท่านจะต้องจากไปตามกาลเวลาแห่งอนิจจังของโลก แต่ "ผู้ที่ชื่อว่าอาจารย์บรรเลง ศิลปบรรเลงของพวกเราสวนสุนันทา" ยังอยู่กับศิษย์ตลอดกาล

ความเคารพ ความศรัทธา ความรักเหมือนกับว่าเราก็เป็น "ลูก" ของท่านด้วย จะยังคงเป็นความคิด ความระลึกถึง ความสำเร็จในหน้าที่การงานที่พวกเราชาวสวนสุนันทาครั้งที่เป็นฝึกหัดครู พวกเราทุกคนยังตอบได้อย่างเต็มปากเต็มคำและด้วยใจว่า เราเป็นครูที่ดีกันได้ทุกวันนี้ เพราะเราคือลูกศิษย์ของ"ท่านอาจารย์ บรรเลง (ศิลปบรรเลง) สาคริก" ที่นามนี้เป็นที่รู้จักกันทั่วไปในวงการศึกษาของไทยท่านหนึ่ง"

นับแต่นี้ พวกเราจะไม่เห็นหน้าท่านก็ตาม แต่นามของท่านพวกเราระลึกถึงพระคุณอยู่ไม่รู้ลืม หากท่านมีทิพยวิญญาณใด โปรดได้รับความเคารพ ความศรัทธา จากลูกศิษย์ของท่านด้วย และดิฉันขอกราบเท้าด้วยความเคารพอาลัยไว้ ณ ที่นี้ ตลอดชีวิต

รองศาสตราจารย์สุนีย์ สินธุเดชะ
อธิการบดี มหาวิทยาลัยรัตนบัณฑิต

"ศิลป"	เป็นเพื่อนยามสบาย
"บรรเลง"	เป็นสหายยามโศกศัลย์
"ศิลปบรรเลง"	เป็นมิตรนิจนิรันดร์
ปูชนียบุคคลผู้นั้น คือ	**"อาจารย์บรรเลง ศิลปบรรเลง"**

กราบอาจารย์
สุนีย์ สินธุเดชะ

อาจารย์บรรเลง ที่รักบูชาของศิษย์

ก่อนอื่น กระผม..ในฐานะศิษย์ของอาจารย์บรรเลง (นางมหาเทพกษัตรสมุห) ตั้งแต่สมัยเป็นนักศึกษาวิทยาลัยครูสวนสุนันทา (ชื่อสถาบันฯในสมัยนั้น) เริ่มเรียนในปี พ.ศ. ๒๕๐๖ ผมขอขอบคุณอาจารย์มาลินี สาคริก (พี่อี๊ด) ที่ให้เกียรติผมเขียนเพื่อลงพิมพ์ในหนังสือที่ระลึกงานพระราชทานเพลิงศพของ อาจารย์บรรเลง (ชื่อที่ผมเรียกท่านตลอดเวลา)

ท่านอาจารย์บรรเลง เป็นที่เคารพรักของศิษย์และอาจารย์ในวิทยาลัยฯ รวมไปถึงเจ้าหน้าที่และคนงานทุกคนในสมัยนั้น เนื่องจากท่านเป็นผู้มีเมตตาและเป็นนักวิชาการด้านการละครและดนตรี ผู้มีความคิดริเริ่มและวิสัยทัศน์กว้างไกลมาก ทำให้วิทยาลัยครูสวนสุนันทาเป็นผู้นำสถาบันฯอื่น ในด้านการละครและดนตรี ซึ่งเป็นที่ประจักษ์อย่างเด่นชัด ถึงความสามารถและประสบการณ์ของท่าน สมกับที่เป็นบุตรสาวของบรมครูดนตรีไทยหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)

จากผลงานด้านการแสดงละครและดนตรีของอาจารย์บรรเลง(ซึ่งมีรายละเอียดอยู่ในหนังสือเล่มนี้) กระผมได้มีส่วนร่วมอยู่ด้วยในช่วงหนึ่งของการแสดงเหล่านั้น โดยท่านอาจารย์บรรเลงได้ให้กำลังใจและให้โอกาสผมในการเล่นดนตรีไทย ในฐานะประธานดนตรีของสถาบันฯ ตลอดเวลา ๓ ปี ซึ่งทำให้กระผมได้รับทุนเรียนเกือบตลอด ๔ ปี (ในระดับ ป.กศ. ต้น และ ป.กศ. สูง)

กระผมจำได้ว่า ในการแสดงละครของสวนสุนันทาทุกเรื่อง ท่านอาจารย์บรรเลง เป็นทั้งผู้เสนอเรื่อง..แต่งคำร้อง..ใส่ทำนอง..คุมซ้อมดนตรีประกอบการแสดง..แนะนำการประดิษฐ์ "ท่ารำ" และระบำสลับฉากร่วมกับอาจารย์ท่านอื่นๆ ท่านเป็นผู้ตัดสินใจเด็ดขาด ในฐานะที่ท่านเป็นหัวหน้าภาควิชาดนตรีและนาฏศิลป์ของวิทยาลัยฯ ผลงานที่ท่านจัดแสดงทุกเรื่องทุกครั้ง..จะได้รับความสำเร็จอย่างดียิ่ง..เป็นที่กล่าวขวัญจนขึ้นชื่อว่า..."วิทยาลัยครูสวนสุนันทา" เป็นสถาบันที่ผลิตครูและส่งเสริมศิลปะการแสดงด้านละครและดนตรีที่ดีที่สุดแห่งหนึ่งในประเทศไทย (เนื่องจากมีการแสดงในต่างจังหวัดและที่อื่นๆ อีกด้วย)

นอกจากความปรีชาสามารถเป็นผู้นำและเป็นนักวิชาการด้านละครและดนตรีแล้ว ท่านอาจารย์บรรเลงยังเป็นที่เคารพรักของศิษย์อย่างยิ่ง โดยที่ท่านเป็นผู้นำ เป็นตัวอย่างให้ศิษย์ และอาจารย์ท่านอื่นๆ (ที่ร่วมงานกัน) มีกำลังใจทำงานอย่างมีประสิทธิภาพ ทำงานเพื่อสถาบันฯ ประเทศชาติ และส่งเสริมให้ "ศิลปวัฒนธรรม" คงอยู่...ไม่สูญหาย ท่านเป็นผู้ที่ยอมรับความคิดเห็นและยอมรับการผสมผสานของศิลปะของชาติอื่นๆ ดังที่กระผมสังเกตจากการจัดการแสดง "ระบำสลับฉาก" ของละครสวนสุนันทาจะมี "ระบำ" ที่มีท่านาฏศิลป์และดนตรีที่ผสมผสานกับศิลปะของชาติอื่น โดยมีการปรับปรุงให้เหมาะสมอย่าง

ไม่เคอะเขิน ดังเช่นผลงานที่ปรากฏตลอดมา

กระผมเอง อาจพูดได้ว่า ในช่วงเวลาที่กระผมเรียนในวิทยาลัยฯ ได้เป็นศิษย์ที่ใกล้ชิดของท่านคนหนึ่ง ท่านมีส่วนอย่างสำคัญ...ในการที่ทำให้กระผมได้เล่นดนตรีไทยมากขึ้น ได้เป็นผู้นำวงประกวดดนตรีไทย (ผมสีซอด้วง) จนได้รับรางวัลที่ ๑ ในงานศิลปหัตถกรรมฯ...การได้รับเลือกเป็นประธานดนตรีตลอดทั้ง ๓ ปี...การจัดวงดนตรีสากลและการควบคุมวงดนตรีสากล...การจัดนิทรรศการทางดนตรีของวิทยาลัย...การร่วมงานแสดงดนตรีและแสดงละครประจำปีของสถาบันฯ...รวมทั้งการที่กระผมได้มีโอกาสไปศึกษาต่อ ณ ประเทศฮอลแลนด์ ที่ได้รับการสนับสนุนแนะนำและให้กำลังใจจาก "ท่านอาจารย์บรรเลง" และ "พี่อี๊ด" ตลอดเวลาก่อนเดินทาง รวมทั้งขณะที่ศึกษาอยู่ที่ประเทศฮอลแลนด์และในสหรัฐอเมริกา ซึ่งกระผมได้มีโอกาสทำหน้าที่เผยแพร่ "ดนตรีไทย" ในต่างแดน ขณะที่ศึกษาดนตรีตะวันตก ข้อมูลต่างๆ ที่ใช้ศึกษาก็ได้จากท่านอาจารย์บรรเลงเป็นหลัก กระผมจึงระลึกถึงพระคุณท่านอยู่เสมอและหาโอกาสพาคุณแม่และน้อง (รศ.อรวรรณ บรรจงศิลป์) และครอบครัวไปกราบท่านเป็นประจำ โดยเฉพาะในวันปีใหม่

เมื่อกระผมทราบจากพี่อี๊ดและอาจารย์ชนก ว่าท่านอาจารย์บรรเลงได้จากพวกเราไปแล้ว กระผมรู้สึกอาลัยและใจหาย แม้จะทราบดีว่าท่านมีอายุมากแล้ว แต่ก็ยังเป็นเรื่องยากที่จะทำใจ กระผมมีความรู้สึกว่าในขณะที่ท่านมีชีวิตอยู่นั้น ท่านได้รับการดูแลอย่างใกล้ชิดจากบุตรหลาน รวมทั้งการที่ท่านมีศิลปะ "ดนตรี" และ "ละคร" ในหัวใจของท่าน ทำให้ท่านมีอายุยืนยาวถึง ๙๔ ปี โดยมีจิตใจผ่องใสและมีความสุขตลอดเวลาจนสิ้นอายุขัย

ด้วยอานิสงส์ ที่ท่านอาจารย์บรรเลงได้กระทำแต่คุณงามความดี นำความเจริญทางดนตรีและละครมาสู่การศึกษาของครูในประเทศไทยตลอดมา สมกับที่ท่านเป็นบุตรีของหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) บรมครูทางดนตรีไทย ก่อปรทั้งท่านเป็นผู้มีเมตตากรุณา ทำบุญ ทำกุศล ให้ความอนุเคราะห์แก่ศิษย์และผู้ที่มาขอความช่วยเหลืออยู่เสมอ กระผมขอกราบอาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัยโปรดคุ้มครองรักษา ขอให้ดวงวิญญาณของท่านอาจารย์บรรเลงไปสู่สุขคติภพ และถ้าชาติหน้ามีจริงกระผมขอเกิดมาเป็นศิษย์ หรือลูกหลานของอาจารย์

ศิษย์ที่เคารพรักบูชาอาจารย์ยิ่ง

รศ.โกวิทย์ ขันธศิริ

อาจารย์บรรเลง ศิลปบรรเลง ที่เคารพยิ่ง

ข้าพเจ้าได้พบอาจารย์บรรเลงครั้งแรก เมื่อ ๔๕ ปีมาแล้ว ขณะนั้นข้าพเจ้าอายุประมาณ ๑๔ ปี กำลังเรียนที่โรงเรียนสตรีวิทยา การที่ข้าพเจ้ามีโอกาสพบอาจารย์เนื่องจากพี่ชายของข้าพเจ้า (รศ.โกวิทย์ ขันธศิริ) เป็นลูกศิษย์ของอาจารย์ ต่อมาเมื่อโรงเรียนสาธิตจุฬาฯ ซึ่งในสมัยนั้นมีศาสตราจารย์ดร.อุบล เรียงสุวรรณ เป็นอาจารย์ใหญ่ ต้องการครูดนตรีประจำ เนื่องจากอาจารย์บรรเลงซึ่งมาช่วยสอนวิชาดนตรี (เป็นอาจารย์พิเศษ) ไม่สะดวกมาสอน อาจารย์บุญยัง ทรวดทรง ได้พาข้าพเจ้ามาแนะนำ เมื่ออาจารย์บรรเลงพบว่าผู้ที่จะมาสอนแทนเป็นข้าพเจ้า อาจารย์รับรองข้าพเจ้ากับ ดร.อุบล อย่างแข็งขันว่า ข้าพเจ้ามีความรู้ความสามารถทางดนตรีอย่างดีและจะสามารถสอนได้ดี ข้าพเจ้าจึงได้มาเป็นครูสอนดนตรีในโรงเรียนสาธิตจุฬาฯ ตั้งแต่บัดนั้นเป็นต้นมา

อาจารย์บรรเลง เป็นผู้ที่ข้าพเจ้ามีความประทับใจ เคารพและรักอย่างยิ่ง ข้าพเจ้าคิดว่าทุกคนคงไม่มีใครปฏิเสธถ้าได้พบอาจารย์ เพราะอาจารย์เป็นผู้ที่มีแต่ให้..ให้ความรักแก่ทุกคน...ให้การสนับสนุน..ให้วิชาความรู้..ให้ความช่วยเหลือ..ให้ความรู้สึกอบอุ่นและเป็นกันเอง อาจารย์ไม่เพียงแต่มีความรู้ความสามารถทั้งด้านวิชาการและด้านดนตรีเป็นอย่างดีเท่านั้น แต่อาจารย์มีพรสวรรค์ในด้านความคิดสร้างสรรค์สูงมาก อาจารย์จะเป็นผู้ที่**คิดและทำ**ตลอดเวลา ผลงานที่อาจารย์สร้างสรรค์ออกมาไม่เคยทำให้ใครผิดหวัง ข้าพเจ้าจำได้เมื่อไปดูอาจารย์ซ้อมละครที่วิทยาลัยครูสวนสุนันทา อาจารย์**จะคิด**และ**สั่งงาน**ให้อาจารย์และนักศึกษาทั้งหมดปฏิบัติตาม ซึ่งทุกคนไม่มีใครกล้าปฏิเสธหรือโต้แย้ง เพราะรู้ว่าอาจารย์มีวิสัยทัศน์กว้างไกล มีประสบการณ์สูงและมีประสิทธิภาพในการทำงานอย่างดีเยี่ยม เมื่อผลงานการแสดงละครออกมาจะเป็นที่น่าประทับใจของผู้ชมทุกครั้ง

ข้าพเจ้าโชคดีที่มีโอกาสใกล้ชิดอาจารย์ ขณะเมื่อได้เป็นผู้ช่วยอาจารย์สอนที่โรงเรียนสาธิตจุฬาฯ ก่อนที่อาจารย์จะลาออกจากเป็นอาจารย์พิเศษ เพื่อให้ข้าพเจ้าสอนแทนนั้น อาจารย์ได้ถ่ายทอด**เทคนิค**และ**วิธีการสอนดนตรี**ในระดับประถมศึกษาให้ข้าพเจ้ามากมาย วิชาความรู้ที่อาจารย์ถ่ายทอดให้นั้นข้าพเจ้าได้นำมาใช้จนถึงปัจจุบันนี้

จาก**ความรู้**และ**เทคนิควิธีการสอน** ที่ได้รับจาก**อาจารย์บรรเลง** ข้าพเจ้าได้ศึกษาเพิ่มเติมและนำมาเรียบเรียงไว้ในบทความเรื่อง **การสอนดนตรีในระดับประถมศึกษา**

รศ.อรวรรณ บรรจงศิลป์ (ขันธศิริ)

ท่านอาจารย์บรรเลง
กับงานวิทยุโรงเรียน

ดิฉันรู้สึกว่าตัวเองโชคดีมีบุญเป็นที่สุด เมื่อได้มาเป็นลูกศิษย์ท่านอาจารย์บรรเลง สาคริก (นางมหาเทพกษัตรสมุห) ที่โรงเรียนฝึกหัดครูสวนสุนันทาวิทยาลัย ระหว่างปี พ..ศ. ๒๔๙๑-๒๔๙๒ เพราะดิฉันชอบฟังเพลงและชอบร้องเพลงมาตั้งแต่เด็กๆ ดิฉันได้เรียนรู้หลักการร้องเพลงอย่างถูกต้อง ได้รู้จักเพลงต่างๆ มากมาย ทั้งเพลงไทยและเพลงสากล ได้เรียนโน้ตสากลจนร้องเพลงจากโน้ตเพลงได้ ท่านอาจารย์บรรเลงมีวิธีสอนที่สนุกสนานไม่น่าเบื่อ ท่านใจดีมีเมตตาต่อนักเรียน เป็นตัวอย่างที่ประทับใจแก่พวกเรานักเรียนฝึกหัดครูอย่างดียิ่ง ท่านไม่เคยดุพวกเราเลย

มีอยู่ครั้งหนึ่ง พวกเราร้องเพลงไทยสากลที่มีตัวโน้ตกำกับเนื้อเพลงตอนนั้นว่า "รักสุดแถลง" แต่เนื้อเพลงในหนังสือเป็น "แถ-ลง" ตามเสียงตัวโน้ต พวกเราก็ช่างกระไรร้องแยกคำ "แถลง" เป็น "แถ-ลง" ตามเสียงตัวโน้ตที่กำกับไว้โดยร้องว่า "รักสุด แถ-ลง" แทนที่จะร้องว่า "รักสุด ถะแหลง" ท่านอาจารย์หัวเราะถามพวกเราว่า "รักมัน แถ-ลงไปไหนล่ะ ?"

ท่านอาจารย์สอนพวกเราในชั้นเรียนแล้ว ท่านยังจัดกิจกรรมเสริมบทเรียนด้วยการพาไปชมละครสนุกๆ หลายเรื่อง เช่น เรื่องเงือกน้อย อปรชิตาและอติรูป เป็นต้น นอกจากพวกเราจะสนุกสนานในเนื้อเรื่องของละครแล้ว ยังมีเพลงไพเราะหลายเพลงในละครที่เป็นเพลงไทยสากลและเพลงที่ใช้ทำนองเพลงไทย เช่น เพลงดำเนินทราย เพลงแขกสาหร่าย เพลงเขมรโพธิสัตว์ เป็นต้น ทำให้พวกเราเรียนร้องเพลงอย่างมีความสุข มีชีวิตชีวา ไม่เบื่อหน่าย....พวกเราเคารพรักและรำลึกถึงพระคุณของท่าน ที่ทำให้พวกเราซาบซึ้งในเรื่องความไพเราะของเนื้อเพลงและทำนองเพลงอย่างไม่รู้ลืม

เมื่อดิฉันรับราชการก็มีโอกาสได้ร่วมงานเกี่ยวกับเพลงร่วมกับท่านอาจารย์บรรเลงในงาน "วิทยุโรงเรียน" ซึ่งเดิมเป็นงานของกองเผยแพร่การศึกษา กรมวิชาการ ปัจจุบันเป็นงานของศูนย์เทคโนโลยีทางการศึกษา กรมการศึกษานอกโรงเรียน กระทรวงศึกษาธิการได้ดำเนินงานวิทยุศึกษาครั้งแรกในปี พ.ศ. ๒๔๙๗ และได้แต่งตั้งคณะกรรมการวิทยุโรงเรียน เมื่อ พ.ศ. ๒๕๐๐ จัดทำบทเรียนออกอากาศ ๓ วิชา มีวิชาดนตรีและขับร้องในระดับประถมศึกษาเป็นหนึ่งใน ๓ วิชานั้น เพื่อช่วยส่งเสริมคุณภาพของการเรียนการสอนในโรงเรียนชนบทที่ยังขาดแคลน "ครู" และ "อุปกรณ์" อยู่เป็นอันมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง วิชาดนตรีและขับร้อง ซึ่งขาดครูที่มีทักษะในด้านนี้มากที่สุด ท่านอาจารย์บรรเลงได้รับการแต่งตั้งให้เป็นกรรมการจัดทำหลักสูตรวิทยุศึกษาและบทเรียนวิชาดนตรีและขับร้อง ออกอากาศทางวิทยุโรงเรียนมาตั้งแต่บัดนั้น ต่อมาภายหลังได้เรียกวิชานี้ว่าดนตรีและนาฏศิลป์

ดิฉันได้เป็นกรรมการร่วมทำงานกับท่านอาจารย์บรรเลง เมื่อปี พ.ศ. ๒๕๑๐ ได้เรียนรู้การจัดทำบทเพลงทั้งเนื้อร้องและทำนองให้เหมาะแก่นักเรียนระดับประถมศึกษา ท่านอาจารย์เมตตาสั่งสอนแนะนำจนดิฉันสามารถแต่งเพลงสำหรับเด็กได้หลายเพลง

ท่านอาจารย์บรรเลงได้แต่งเพลงให้วิทยุโรงเรียนหลายสิบเพลง เช่น

เพลงนกกางเขน	ทำนอง	เพลงเขมรกล่อมลูก
เพลงเล่นซ่อนหา	ทำนอง	เพลงสร้อยสนตัด
เพลง โด เร มี ฟา	ทำนอง	เพลง โด เร มี ฟา (ท่านแต่งทำนองเอง)
เพลงกลิ่นบุหงา	ทำนอง	เพลงญี่ปุ่นรำพึง
เพลง ฉิ่ง ฉับ	ทำนอง	เพลงล่องน่านเล็ก
เพลง เป็นอะไรดี	ทำนอง	เพลงเทพทอง
เพลง จีนลั่นถัน	ทำนอง	เพลงจีนลั่นถัน
เพลง ระบำรำมะนา	ทำนอง	เพลงแขกกะเลิ่ง

นอกจากนี้ท่านยังแต่ง "นิทานเพลง" จากเรื่องในนิทานอีสปเป็นการเล่านิทานด้วยเพลง คือ

นิทานเพลง เรื่อง "นกกระสากับหมาจิ้งจอก"	ทำนองเพลง เขมรพายเรือ
นิทานเพลง เรื่อง "กระต่ายตื่นตูม"	ทำนองเพลง แขกระเริง
นิทานเพลง เรื่อง "กบเลือกนาย	ทำนองเพลง ค้างคกปากสระ

ฯลฯ

บรรดาเพลงที่ท่านอาจารย์บรรเลงแต่ง ล้วนเป็นเพลงที่มีเนื้อร้องสนุกสนาน เหมาะแก่เด็กระดับชั้นต่างๆ ให้ทั้งความรู้ ความบันเทิง การละเล่นที่เด็กๆชอบเป็นชีวิตจิตใจ ท่านเลือกใช้ทำนองเพลงเหมาะแก่เนื้อเพลงได้เป็นอย่างดียิ่ง ขอยกตัวอย่างสักเพลงหนึ่งคือ เพลงไม้หก ซึ่งท่านแต่งเนื้อร้องถึงอุปกรณ์การเล่นที่เด็กๆ ชอบคือ กระดานหกหรือไม้กระดก โดยบรรยายถึงวิธีการเล่นอย่างสนุกสนาน

เพลงไม้หก

ทำนอง เพลงแขกระเริง

ไม้หก กระดกขึ้นลง　　น้ำหนักเที่ยงตรง มั่นคงดีครัน
ผลัดกันขึ้น ผลัดกันลง　　นั่งตัวให้ตรง ขึ้นลงสลับกัน
(สร้อย)　โจ๊ะ ติง ติง ทั่ง ทั่ง ติง (ซ้ำ)
เล่น ไม้หก กระดกขึ้นลง　　กอดอกแล้วจง ยันดินด้วยเท้า
ถีบให้ลอย สนุกไม่เบา　　อยากเล่นไหมเล่า มาเล่นด้วยกัน
(สร้อย)　โจ๊ะ ติง ติง ทั่ง ทั่ง ติง (ซ้ำ)

ท่านอาจารย์บรรเลงมีคุณูปการต่องานขับร้องดนตรีและนาฏศิลป์ของชาติอย่างสูงยิ่ง เป็นที่พึ่งของครูผู้สอนวิชานี้อย่างแท้จริง ทำให้เด็กๆ สนุกสนาน ได้เห็นคุณค่าของเพลงและสามารถจดจำทำนองเพลงไทยได้อย่างแม่นยำ เป็นที่ชื่นชมของผู้ที่รักเพลงทั้งปวง

ด้วยคุณูปการอันยิ่งใหญ่นี้ย่อมเป็นอานิสงส์ให้ดวงวิญญาณของท่านไปสู่สัมปรายภพอย่างแน่นอน

รัชนี ศรีไพรวรรณ (อัมพานนท์)

๑๙ พฤศจิกายน ๒๕๔๕

รำลึกถึง
“คุณน้าบรรเลง สาคริก”

เมื่อเจ้าภาพ-อี๊ด (คุณมาลินี สาคริก) ขอให้ดิฉันเขียนคำไว้อาลัย เพื่อลงพิมพ์ในหนังสืออนุสรณ์งานพระราชทานเพลิงศพคุณน้าบรรเลง สาคริก ดิฉันรับคำเชิญและยินดีจะเขียนให้ด้วยความเต็มใจ เพราะครอบครัวของเรามีความสนิทสนมคุ้นเคยกันดุจญาติสนิท ดิฉันขอเรียกคุณน้าบรรเลงว่า “น้าเลง” ดังเช่นที่เคยเรียกมาตั้งแต่เด็ก

“น้าเลง” และคุณแม่ของดิฉัน (ครูผ่องฉวี จารุประกร) สอนหนังสือที่โรงเรียนสวนสุนันทาวิทยาลัย (ปัจจุบัน-สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา) ตั้งแต่ปีแรกที่เปิดโรงเรียนนี้ ประมาณ ปี พ.ศ. ๒๔๘๑ เพื่อนสนิทของ “น้าเลง” เท่าที่ดิฉันจำได้ก็มี “น้าแดง” (ครูทองดี สุวรรณอัฏฐ์), น้าเจือ (ครูเจือจันทร์ จตุรานนท์) และคุณแม่ของดิฉัน ครอบครัว “น้าเลง” ครอบครัว “น้าแดง” และครอบครัวของคุณแม่ของดิฉันจะนัด “ญาติมิตร” กันในวันสุดสัปดาห์ ในวันนักขัตฤกษ์ เป็นเช่นนี้อยู่หลายปี ได้เปลี่ยนสถานที่นัดพบตามความสะดวก สมัยก่อน “น้าเลง” อยู่ที่บ้านบาตร “น้าแดง” อยู่ที่เทเวศร์ คุณแม่ของดิฉันอยู่บ้านหน้าวัดราชบพิธการนัดพบจึงไม่ลำบาก

ดิฉันมีโอกาสได้เป็นลูกศิษย์ของ “น้าเลง” ก็ตอนที่เรียนอยู่ชั้นมัธยมศึกษา โรงเรียนสวนสุนันทาวิทยาลัย เพราะหลักสูตรสมัยก่อนให้เรียนวิชาขับร้องเพลงไทยหนึ่งชั่วโมงในหนึ่งสัปดาห์...พอถึงชั่วโมงเรียนนักเรียนจะดีใจมาก...เท่ากับได้พักผ่อน “น้าเลง” จะให้ดิฉันเป็นคนขึ้นต้นเสียงเพลงและตีฉิ่ง เพลงไทยเดิมเท่าที่จำได้ก็มี เพลงเขมรไทรโยค เพลงกาเรียนทองและอื่นๆ เมื่อถึงชั่วโมงเรียนขับร้อง ทุกคนต้องเข้าแถวเดินเป็นระเบียบไปยังห้องสำหรับเรียนขับร้อง ขณะนั้นจำได้ว่าเป็นตึก ๒๔

“น้าเลง” และคุณแม่ของดิฉันทำกิจกรรมด้านการแสดง ทั้งการร้องเพลงการแสดงละครและอื่นๆ เนื่องในงานปิดภาคเรียน งานรื่นเริงประจำปี งานกาชาด งานฉลองรัฐธรรมนูญ และงานศิลปหัตถกรรม ฯลฯ ร่วมกันเสมอ

หลังสงครามโลกครั้งที่ ๒ คุณแม่ของดิฉันได้ลาออกจากราชการ เพราะมีภารกิจทางบ้านและสุขภาพไม่ค่อยดี “น้าเลง” ยังคงรับราชการจนเกษียณ ระยะหลังเมื่อท่านทั้งสองคนอายุมากขึ้นก็ไม่ค่อยได้ไปมาหาสู่กันดังเช่นเคย นานๆ ดิฉันก็จะพาคุณแม่ไปหา “น้าเลง” ที่บ้านถนนเศรษฐศิริเพราะบ้านของ “น้าเลง” ทำเป็นร้านขายอาหารด้วย (ร้านโชติรส) ดิฉันได้พาคุณแม่ไปรับประทานอาหารและนั่งคุยกัน...แต่ก็ไม่บ่อยนัก ทั้ง “คุณแม่” และ “น้าเลง” ยังเป็นโรคเดียวกันคือเบาหวาน ความดันโลหิตสูงและหัวใจ ในปี พ.ศ. ๒๕๒๘ คุณแม่ดิฉันถึงแก่กรรมเมื่อมีอายุใกล้ ๘๐ ปี ส่วน “น้าเลง” ยังได้

มีโอกาสทำบุญ ๗ รอบ ๘๔ ปี มีงานฉลองฯ ที่ กรป.กลาง สนามเสือป่า พี่สาวพี่เขย (รศ.โรจนี-อุดม จะโนภาษ) และดิฉันได้มีโอกาสไปร่วมงานด้วย ในฐานะตัวแทนของ "คุณแม่" รู้สึกว่า "น้าเลง" ดีใจมากที่ได้มีโอกาสได้พบกับพวกเรา

ตั้งแต่นั้นดิฉันก็ไม่ได้พบ "น้าเลง" อีกเลย เพราะมีภารกิจส่วนตัวต้องดูแลปรนนิบัติผู้ป่วยที่บ้านเป็นเวลาหลายปี...จนได้ทราบข่าวจากหนังสือพิมพ์ว่า "น้าเลง" ได้จากไปแล้ว เมื่อวันที่ ๑๕ กันยายน ๒๕๔๕ ด้วยอายุ ๙๔ ปี ๑ เดือน ๒ วัน

ตลอดชีวิตของ "น้าเลง" ได้ทุ่มเทให้งานวัฒนธรรมไทยด้านเพลงไทยเดิมและงานด้านแสดงต่างๆ ซึ่งผลงานนี้จะดำรงอยู่ชั่วกัลปาวสาน

บัดนี้ มาถึงวาระสุดท้ายแห่งชีวิตของ "น้าเลง"...น้าเลงได้จากไปอย่างคนที่ได้ปฏิบัติหน้าที่แล้วโดยสมบูรณ์...จากไปอย่างไม่มีห่วงไม่มีความกังวลใดๆ ทั้งสิ้น แม้ว่าการเกิด แก่ เจ็บ ตาย จะเป็นสัจธรรมก็จริง แต่บรรดาญาติพี่น้อง ลูกหลาน ลูกศิษย์ ก็อดที่จะใจหายในการจากไปครั้งนี้ไม่ได้

ขออานิสงส์แห่งผลบุญที่ "น้าเลง" ได้ทำไว้เมื่อยังมีชีวิตอยู่ จงบันดาลให้ดวงวิญญาณของ "น้าเลง" จงสถิตในทิพยวิมาน สุคติสถานในสัมปรายภพนั้นด้วย เทอญ

ขออัญเชิญบทกลอนซึ่งเป็นบทประพันธ์ของ ฯพณฯ พลตรีหลวงวิจิตรวาทการซึ่งได้ประพันธ์ไว้ในละครเรื่อง "เจ้าหญิงกรรณิการ์" มาลงไว้ ณ ที่นี้ ดังนี้

"เราขอเชิญวิญญ์ญาณขึ้นผ่านฟ้า
เราขอเชิญเทวาทุกแห่งหน
มารับดวงวิญญาณไปไว้เบื้องบน
บุญกุศลที่ได้ทำช่วยนำไป
วางไว้บนปรางค์มาศปราสาทสวรรค์
เกษมสันติ์สิ้นทุกข์ สุขสดใส
เสวยทิพย์อิ่มเอม เปรมฤทัย
ทั่วแดนไตรเคารพและบูชา"

รองศาสตราจารย์สิอุไร จิปิภพ

รำลึกถึง
“คุณแม่เลง”

คำว่า “ครูบรรเลง” ผมได้ยินมาตั้งแต่จำความได้ เพราะเป็นคำที่ครูในโรงเรียนสวนสุนันทาใช้เรียกเพื่อนครูคนหนึ่งของคุณแม่ผม (ครูผ่องฉวี จารุประกร) สำหรับครอบครัวของผม เราเรียกคุณครูบรรเลงว่า “น้าเลง” และเมื่อพูดถึงน้าเลงก็นึกถึง “คุณลุงพระนาย” คู่กันไป ชื่อทั้งสองนี้ติดปากพวกเรามาตั้งแต่ยังเป็นเด็กๆ วันแรกที่ผมเห็นหน้าครูบรรเลงคือวันที่ผมไป ร.ร.สวนสุนันทากับคุณแม่ (ราวๆ พ.ศ. ๒๔๘๓-๒๔๘๔) ผมพนมมือไหว้ทั้งกลุ่มที่เป็นเพื่อนๆ ของคุณแม่ จากนั้นไม่กี่อึดใจคุณแม่จูงมือผมไปกราบที่ตัก “น้าเลง” แล้วบอกว่า

“หน่อย (คือชื่อของผม) หน่อยจะเรียกครูบรรเลงหรือน้าเลงไม่ได้ เพราะลูกต้องจำไว้ว่าที่ลูกเติบโตมาได้นี้ก็เพราะลูกได้กินน้ำนมของน้าเลงแทนน้ำนมของแม่ ฉะนั้น ต่อจากนี้ไปหน่อยเรียกน้าเลงทุกครั้งว่า “แม่เลง”

ผมก็ได้ประพฤติตนตามคำสั่งสอนของแม่ตั้งแต่นั้นมา

เมื่อผมโตขึ้นจนเป็นผู้ใหญ่ ผมมานั่งคิดดูว่า “แม่เลง” ได้ให้อะไรผมบ้างในชีวิตนี้ ก็มาได้ข้อสรุปที่เป็นจริงคือ ได้น้ำนมของแม่เลงหล่อเลี้ยงชีวิตตั้งแต่เกิดและการที่ได้พบเห็นพฤติกรรมที่“แม่เลง” แสดงออกกับทุกคนในโรงเรียนและวงสนทนาในบ้านเวลาที่ครอบครัวของผมไปเยี่ยมเยียนที่บ้านของแม่เลง (ที่ถนนเศรษฐศิริตรงข้ามโรงพยาบาลวิชัยยุทธ) ผมสังเกตเห็นว่า “แม่เลง” เป็นผู้ที่ กล้าพูด กล้าแสดงความคิด ตรงไปตรงมาและสู้กับปัญหา ผมได้เห็นได้ฟังสิ่งเหล่านี้มากมายหลายครั้งของ“แม่เลง” แล้วก็แอบชื่นชมอยู่ในใจ โดยหารู้ไม่ว่าคุณลักษณะดังกล่าวมาได้อยู่ในตัวผมแล้ว เมื่อผมเติบโตเป็นผู้ใหญ่ หลังจบการศึกษามารับราชการฯ

ณ วันนี้ “แม่เลง” ได้จากไปแล้ว ขอดวงวิญญาณของคุณแม่จงเป็นสุขชั่วนิรันดร์ และถ้าหากเป็นไปได้ ผมคงจะมีโอกาสตอบแทนคุณแม่ในภพหน้าเถิด

กราบคารวะคุณแม่

หน่อย (จารุตม์ จารุประกร)

อาจารย์บรรเลง ครูขับร้อง ผู้งำประกาย

อาจารย์บรรเลงเป็น**ครูขับร้อง**ผู้เปี่ยมความรู้และความสามารถ แต่เพราะเป็นคนงำประกาย ไม่โอ้อวด สังคมจึงไม่ค่อยทราบความเป็นเยี่ยมในด้านนี้ของท่าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในยุคหลังที่ดนตรีไทยตกต่ำ หาคนสนใจเรื่องขับร้อง คนร้องและครูขับร้องอย่างจริงจังได้น้อยนัก

อาจารย์บรรเลงมีพื้นฐานดนตรีไทยดีเยี่ยมมาตั้งแต่เด็ก ท่านเรียนทางเครื่องมาก่อน ทั้ง **"ปี่พาทย์"** และ **"เครื่องสาย"** ทางปี่พาทย์ถนัดระนาดทุ้ม ฆ้องวงใหญ่ ก็มีฝีมือไม่น้อย ครูจำรัส เพชรยวง ซึ่งอายุน้อยกว่าท่านหนึ่งปีเล่าว่า

"คุณเลงตีฆ้องดี...คุณครู (หลวงประดิษฐไพเราะฯ) ต่อกราวในเถาให้ตั้งแต่อายุราว ๒๐ ปี ผมโชคดีได้ต่อทางเดี่ยวนี้พร้อมกับคุณเลง...ดีใจมาก ที่ท่านเมตตาให้ต่อพร้อมกับลูกสาวท่าน"

เดี่ยวกราวในทางฆ้องนี้ มีชั้นเชิงโลดโผนแพรวพราว...ครูจำรัสเล่าว่า "เป็นอาวุธสำคัญของผมตลอดมา" แสดงให้เห็นว่าอาจารย์บรรเลงมีฝีมือฆ้องไม่แพ้ผู้ชาย ส่วนระนาดทุ้มนั้นท่านเล่าเองว่า *"ฉันมันคนรักสนุก คุณพ่อเลยให้ตีทุ้ม"* และท่านก็ได้เป็น **"คนทุ้ม"** ของวงมโหรีหลวง (หญิง) ในสมัยรัชกาลที่ ๗

ทางด้านเครื่องสาย ท่านมีฝีมือทาง**จะเข้และขิม** บรรเลงได้ถึง**เพลงทยอยเดี่ยว** อันเป็นเดี่ยวสูงสุดคู่กับ**เพลงกราวใน**

ส่วนเรื่องร้องท่านเรียนจากสิ่งแวดล้อมมาตั้งแต่จำความได้ ตอนท่านอยู่ในวัยเด็ก วงปี่พาทย์ครูหลวงประดิษฐไพเราะฯ บรรเลงละครร้องปรีดาลัย โดยมีปู่ชุ่มเป็นผู้คุมวง "ปู่ชุ่ม" ผู้นี้เป็นน้องชาย "ย่าช้อย" มารดาเลี้ยงของครูหลวงประดิษฐไพเราะฯ เนื่องจากอาจารย์บรรเลงเป็นเด็กแข็งแรงเลี้ยงง่าย ปู่ชุ่มจึงเอาติดไปโรงละครฯ ด้วยเป็นประจำ ทำให้ท่านจำเพลงละครร้องกรมพระนราฯได้ทุกเพลง เพลงละครดึกดำบรรพ์ของ "ทูลกระหม่อมติ๋ว" (สมเด็จเจ้าฟ้าจุฑาธุชธราดิลก กรมขุนเพชรบูรณอินทราชัย) เช่น เรื่อง **พระยศเกตุ, จันทกินรี, สองกรวรวิก** ท่านก็ร้องได้หมด...แต่บอกว่าลืมไปบางเพลง

ก่อนถึงแก่กรรมปีหนึ่ง (พ.ศ. ๒๕๔๔) ผมพา**ครูเลื่อน ผลาสินธุ์ (สุนทรวาทิน)** บุตรีพระยาเสนาะดุริยางค์ ไปพบท่าน...ยังได้ทบทวน "เพลงฉิ่ง" ในเรื่องสองกรวรวิกด้วยกัน เพลงในบทละครเรื่อง

เงาะป่าท่านก็จำทางร้องได้มาก รวมความว่าท่านมีความรู้เพลงละคร ทั้งละครนอกละครในละครดึกดำบรรพ์ และละครร้อง

ส่วนเพลงปี่พาทย์และเครื่องสายนั้น สำนักครูหลวงประดิษฐไพเราะฯ เป็นศูนย์กลางอยู่แล้ว ทั้งเพลงเก่าและเพลงที่ท่านครูฯ แต่งขึ้นใหม่

ท่านเล่าว่า "ตอนเด็กๆ ฉันไม่ได้ต่อร้องจริงจังหรอก...แต่ฟังพวกลูกศิษย์คุณพ่อที่มาต่อร้อง...ก็จำได้ไปเอง...ต่อมาก็ช่วยร้องในวงที่บ้านบ้าง..เวลาขาดคนร้อง"

อาจารย์บรรเลงต้องเรียนร้องและเป็นนักร้องเต็มตัวในคราวประชันวงปี่พาทย์ครั้งสำคัญ ที่วังบางขุนพรหมเมื่อ พ.ศ. ๒๔๖๖ คราวนั้น ท่านเล่าว่า...ทีแรกคุณพ่อจะให้ **"พี่ทอง"-ทองดี ศุณะมาลัย** (พ.ศ. ๒๔๔๔-๒๕๔๐) นักร้องโด่งดังในยุคนั้นเป็นคนร้องของ **"วงวังบูรพาฯ"** แต่เผอิญ...ก่อนถึงวันประชันเพียงอาทิตย์เดียว "พี่ทอง" ป่วยเป็น "ฝี" ขึ้นที่ท้องน้อย ปวดมากจนร้องเพลงไม่ได้ จะหาคนอื่นแทนก็เกรงว่าจะต่อเพลงไม่ทัน และเนื่องจากอาจารย์บรรเลงได้เพลงที่ใช้ในการประชันวงครั้งนั้นทุกเพลงอยู่แล้ว ครูหลวงประดิษฐไพเราะฯ จึงให้ท่านเป็นคนร้องแทน โดยพาไปกราบฝากตัวเป็นศิษย์ "ท่านเจ้าคุณประสานฯ" **พระยาประสานดุริยศัพท์** (แปลก ประสานศัพท์) เพื่อเป็นศิริมงคล เพราะท่านเป็นครูผู้ทรงคุณวุฒิสูงสุดในยุคนั้น และได้ขอให้ท่านเจ้าคุณประสานฯปรับทางร้องเพลงแขกมอญสามชั้นให้...เป็นเพลงแขกมอญทางเก่าที่ร้องกันมาก่อนที่ทางของท่านเจ้าคุณเสนาะฯ **พระยาเสนาะดุริยางค์** (แช่ม สุนทรวาทิน) จะแพร่หลายต่อมา นักร้องสายหลวงประดิษฐไพเราะฯ เช่น อาจารย์จันทนา พิจิตรคุรุการ (ศิษย์อาจารย์บรรเลง) ก็ร้องทางนี้ แต่ปัจจุบันไม่เป็นที่นิยมเท่าทางของพระยาเสนาะดุริยางค์

ผลการประชันวงครั้งนั้น อาจารย์บรรเลงได้รางวัลที่สอง (เอก) ได้รับเงินรางวัล ๘๐ บาท เท่ากับนางเทียม เซ็นพานิช (กรานต์เลิศ) ผู้ได้รางวัลที่หนึ่ง (ตรี) และอาจารย์เจริญใจ สุนทรวาทิน ซึ่งขณะนั้นอายุ ๘ ขวบ เป็นคนร้องวงเจ้าพระยาธรรมธิกรธิบดี ได้รางวัลที่สาม

ตั้งแต่เป็นนักร้องเต็มตัวแล้วอาจารย์บรรเลงได้เริ่มเรียน "ร้อง" อย่างจริงจัง ในปี พ.ศ. ๒๔๖๖ นี้เอง ท่านได้ต่อร้อง **"เพลงทยอยเดี่ยว"** จากคุณครู**ไพฑูรย์ ณ มหาชัย** ท่านเล่าว่า คุณครูไพฑูรย์ เป็นอนุภรรยาของพระยาบำเรอฯ (จำราชทินนามเต็มไม่ได้) เป็นคน "จะเข้" และ "คนร้อง" ได้ต่อทางร้องเพลงทยอยเดี่ยวจาก**คุณครูจ่าโคม** (จ่าเผ่นผยองยิ่ง) และได้มาขอให้ครูหลวงประดิษฐไพเราะฯทำ "ทางเดี่ยวจะเข้เพลงทยอยเดี่ยว" ให้...ท่านเลยขอให้คุณครูไพฑูรย์ ณ มหาชัย ต่อ**ทางร้องเพลงทยอยเดี่ยว** (ของคุณครูจ่าโคม) และ**ทางเดี่ยวจะเข้เพลงกราวใน** (ของคุณครูจ่าง แสงดาวเด่น) ให้ลูกสาวคือ "อาจารย์บรรเลง" ซึ่งเป็นคนจะเข้...อาจารย์บรรเลงท่านเล่าว่า **"ค่าครูเพลงทยอยเดี่ยว..ตั้งร้อยหนึ่ง...ดีว่าแม่ฉันพอมีสตางค์...เลยได้เพลงนี้ไว้"** ค่าของเงินร้อยบาทในสมัยนั้นสูงมาก...เทียบกับทองคำราคาบาทละ ๑๕ บาทในสมัยนั้น...ต่อมา..แม้ว่า "อาจารย์บรรเลง" จะต่อ "ทางเดี่ยว" ที่สำคัญ ๒ เพลง ทั้งทางร้องและทางจะเข้ให้แก่ผู้อื่น ท่านก็เรียก "ค่าครู" เพียงหนึ่งร้อยบาท และให้นำไปทำสังฆทานอุทิศแด่บูรพาจารย์ดนตรีไทยผู้ล่วงลับ

ครูไพฑูรย์ ณ มหาชัย มีอายุรุ่นราวคราวเดียวกับหลวงประดิษฐไพเราะฯ เป็นศิษย์ร้องของคุณครู "จ่าโคม" ครูขับร้องผู้ใหญ่สมัย ร.๔ ถึง ร.๕ **"ครูจ่าโคม"** น่าจะเป็นคนรุ่น **"ครูช้อย สุนทรวาทิน"** ท่านเป็นคนร้อง ครูร้องและนักแต่งทางร้องผู้ยิ่งใหญ่แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ แต่งเพลงร้องที่ไพเราะไว้มากมาย เช่น **เพลงเทพบรรทม, ลาวคำหอม, ลาวดำเนินทราย, เพลงทยอยเดี่ยว (ทางร้อง)** ที่น่าจะเป็นผลงานของท่านด้วย เพราะคุณครูไพฑูรย์บอกอาจารย์บรรเลงว่า ท่านได้ต่อมาจาก "คุณครูจ่าโคม" ส่วนทางที่พระยาประสานดุริยศัพท์ต่อให้ "ครูทัพ" **อุษา สุคันธมาลัย** นั้น ท่านจะแต่งขึ้นเองใหม่หมดหรือปรับปรุง

จากของ "ครูจ่าโคม" ก็มิอาจทราบได้ แต่เพลงทยอยเดี่ยว ทางที่"ครูท้วม" (ท้วม ประสิทธิกุล) และ "ครูทัพ" (อุษา สุคันธมาลัย) ร้องกับทางของ "คุณครูจ่าโคม" ที่อาจารย์บรรเลงได้มานั้น ทั้ง "บทร้อง" และ "ทำนอง" คล้ายคลึงกันมาก ต่างกันแต่รายละเอียดปลีกย่อยเท่านั้น **ครูสมชาย ทับพร** ซึ่งได้ทางของ "คุณครูจ่าโคม" และเคยฟังครูอุษาร้องบอกว่าสองทางนี้เหมือนกัน ต่างกันเพียงเล็กน้อยเท่านั้น หากท่านครูพระยาประสานดุริยศัพท์แต่งทางร้องเพลงทยอยเดี่ยวของท่านใหม่ก็น่าจะแต่งหลังจาก "คุณครูจ่าโคม" ซึ่งแตกฉานเรื่องขับร้องและมีวัยวุฒิสูงกว่าท่านมาก...น่าจะกล่าวได้ว่าคุณครูไพฑูรย์ ณ มหาชัย ได้ทางร้องเพลงทยอยเดี่ยวจาก "คุณครูจ่าโคม" มาก่อนที่ท่านครูพระยาประสานดุริยศัพท์จะต่อเพลงนี้ให้ ครูอุษา สุคันธมาลัยและอาจารย์บรรเลงก็ได้ต่อเพลงทยอยเดี่ยวนี้ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๖๖ ดังนั้นทางร้อง **"เพลงทยอยเดี่ยว"** ที่อาจารย์บรรเลงได้ไว้ จึงเป็นทางเก่าของแท้แน่นอน

หลังจากครูไพฑูรย์ ณ มหาชัยล่วงลับไปแล้ว อาจารย์บรรเลงจึงได้ต่อทางร้องเพลงนี้ให้พี่สาวคือคุณหญิงชิ้น ศิลปบรรเลง และคุณหญิงชิ้นเป็นผู้ต่อให้อาจารย์**จันทนา พิจิตรคุรุการ** (ซึ่งเป็นศิษย์ของอาจารย์บรรเลง) และต่อมาอาจารย์จันทนาได้ต่อให้**ครูศิริ วิชเวช, ครูสมชาย ทับพร** ฯลฯ ส่วนผู้ที่ต่อเพลงนี้จากอาจารย์บรรเลงโดยตรง เท่าที่ทราบมี **อ.อุทัย แก้วละเอียด, อ.ศิริกุล วรบุตร** (นักดนตรี) และผม-**ถาวร สิกขโกศล** รวมทั้ง **"ครูเลื่อน สุนทรวาทิน"** ซึ่งท่านเพิ่งได้มาพบปะพูดคุยและขอต่อเพลงนี้กัน (ด้วยวาจาและเทปอัดเสียง) ในปี พ.ศ. ๒๕๔๔ ทั้งนี้คุณครูเลื่อนท่านประสงค์จะทำให้ถูกต้องตามแบบพิธีการในสมัยก่อน จึงได้ "ขอต่อเพลง" กันพอเป็นพิธีฯ และศิษย์ที่ต่อเพลงนี้จากคุณครูเลื่อนคือ **คุณนิตยา แดงกูร**

นอกจากเพลงทยอยเดี่ยวแล้ว อาจารย์บรรเลงยังเป็น "คลังเพลงร้องส่ง" เดี่ยวอื่นๆ อีก ทั้งเดี่ยวที่แพร่หลายอย่าง **สารถี ลาวแพน เชิดนอก กราวใน** และเดี่ยวพิเศษบางเพลง เช่น **เดี่ยวเชิดในสามชั้น** ซึ่งเพลงนี้คุณครูหลวงประดิษฐไพเราะฯ ท่านแต่งไว้ ทั้งทางเครื่องและทางร้อง เป็นเพลงเดี่ยวที่หาฟังได้ยาก โดยเฉพาะอย่างยิ่ง "ทางร้อง" สำหรับ "ทางเครื่อง" นั้นทราบว่า **อาจารย์ประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง** บุตรชายของท่าน (คนไทยคนแรกที่ได้รับปริญญาทางการแต่งเพลงสากลแบบตะวันตกจากประเทศญี่ปุ่น) ซึ่งได้รับการยกย่องเป็นศิลปินแห่งชาติ สาขาดนตรีสากล ได้เรียบเรียงเสียงประสาน **"เพลงเชิดใน"** (ทางเดี่ยวสามชั้น) ของท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) สำหรับบรรเลงด้วย "วงออเคสตร้า" ไว้เรียบร้อยแล้ว และ **รศ.ดร.กุลธร ศิลปบรรเลง** (บุตรอาจารย์ประสิทธิ์) ได้ติดต่อมิสเตอร์จอห์น จอร์เจียดิสส์ วาทยากรชื่อดังจากประเทศอังกฤษให้มาเป็นผู้อำนวยเพลงสำหรับวงดนตรีที่จะบรรเลงและบันทึกเสียงไว้ เช่นเดียวกับผลงานชุด **"เสียงเทียน"** (ซึ่งปัจจุบันจัดจำหน่ายทั่วโลกโดยผู้แทนลิขสิทธิ์ในประเทศอังกฤษ) อาจารย์ประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง ตั้งใจถวายผลงานชิ้นนี้แด่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ โดยได้ทูลเกล้าทูลกระหม่อมถวาย "สกอร์โน้ต" แล้ว แต่ยังมิทันได้ดำเนินการบรรเลงและบันทึกเสียง ท่านก็ล้มป่วยและถึงแก่กรรมเสียก่อน ดังนั้นการเรียบเรียงเสียงประสาน **"เพลงเชิดใน"** (ทางเดี่ยวสามชั้น) นี้ จึงเป็นผลงานชิ้นสุดท้ายของท่าน อาจารย์ประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง

หลังจากออกประชันวงที่วังบางขุนพรหมแล้ว อาจารย์บรรเลงเป็นนักร้องเต็มตัว ออกงานบ่อยขึ้น ในสมัยที่เริ่มมีสถานีวิทยุกระจายเสียง ท่านเป็นคนร้องประจำวงครูหลวงประดิษฐไพเราะฯ ร้องออกอากาศทางวิทยุเสมอ มีแฟนประจำอยู่มากมาย บางคนส่งของขวัญมาให้ มีคนหนึ่งส่งกระเป๋าทองคำถักลูกเล็กๆ น่ารักมาให้ด้วยความชื่นชมในน้ำเสียงและชั้นเชิงการร้องที่อยู่ในชั้นแนวหน้าคนหนึ่ง ครูเลื่อน สุนทรวาทิน ซึ่งเป็นคนร้องผู้มีชื่อเสียงร่วมยุคกับ "อาจารย์บรรเลง" ยังกล่าวชมว่า "*...ร้องดี...บางเพลงมีทางพิเศษ เก๋ไก๋ ฉันยังจำเพลงลมพัดชายเขาสองชั้นของเขามาใช้เลย...มีชั้นเชิงพิเศษ..เก๋ดี...เลยเอามา*

ใช้ร้องเป็นทางเปลี่ยน"

ปกติอาจารย์บรรเลงยกย่อง "ทางร้อง" ของบ้านพระยาเสนาะดุริยางค์มาก เคยชมว่า *"อาจารย์เจริญใจร้องเพลงสุดสงวนเพราะเหลือเกิน"* และเมื่อได้ฟังเพลงแขกมอญ เถา ทางพิเศษของพระยาเสนาะดุริยางค์ จากศิษย์ครูเลื่อนยังชมว่า *"ทางของเขาเพราะเป็นพิเศษจริงๆ"* แต่ท่านก็ภูมิใจมากที่ครูเลื่อนเล่าว่า...ลักจำลีลาเพลงลมพัดชายเขาสองชั้น..ของท่านไป และท่านทั้งภูมิใจและตื่นเต้นเมื่อทราบว่า พระยาเสนาะดุริยางค์ปรมาจารย์ทางร้องซึ่งหาผู้เสมอเหมือนมิได้ ชมทางร้องเพลงเขมรเลียบพระนครของครูหลวงประดิษฐไพเราะฯ ว่า *"ทางร้องของเขาเพราะมากอยู่แล้ว"* ความจริงท่านเจ้าคุณเสนาะฯ ท่านได้ทำทางร้องเพลงนี้ขึ้นใหม่อีกทางหนึ่ง และได้ต่อให้ **"ครูเลียบ"** บุตรสาวคนโตของท่านแล้ว...แต่พอท่านได้ฟังทางร้องของครูหลวงประดิษฐไพเราะฯ อย่างพินิจพิเคราะห์อีกทีแล้ว ท่านก็ไม่ต่อทางร้องของท่านให้ **"ครูเลื่อน"** และ **"อาจารย์เจริญใจ"** โดยกล่าวว่า *"ทางร้องเดิมดีมากอยู่แล้ว"*

แม้จะมีชื่อเสียงพอสมควร แต่อาจารย์บรรเลงก็ถ่อมตัว พูดอยู่เสมอว่า "ฉันไม่ใช่นักร้องเก่งกาจอะไร ที่ต้องร้องเพราะพ่อฉันขาดคน อีกอย่างหนึ่งฉันไม่เคยเรียนร้องกับครูขับร้องผู้ใหญ่อย่างจริงจัง เรียนกับคนร้องทางสายบ้านเราบ้างเล็กๆ น้อยๆ เท่านั้น อาศัยฟังแล้วจำที่ดีๆ ของเขาไว้ ส่วนเพลงที่ต่อจากคุณพ่อของฉันเป็นหลัก"

สำนักครูหลวงประดิษฐไพเราะฯ มีชื่อเสียงมากในด้าน "ทางเครื่อง" โดยเฉพาะอย่างยิ่งปี่พาทย์ ด้านการขับร้องไม่โดดเด่นเท่าใดนักเพราะไม่มี "ครูร้อง" ประจำบ้าน "ครูร้อง" ผู้มีชื่อเสียงนอกจากคนของหลวง เช่น หลวงเพราะสำเนียง หลวงเสียงเสนาะกรรณแล้ว ก็ได้แก่บรรดา "หม่อมครู" ทั้งหลาย เช่น หม่อมส้มจีน หม่อมจันทร์ หม่อมมาลัย หม่อมเจริญ ลีลาการร้องของท่านเหล่านี้มีเม็ดพรายต่างๆ ของคนร้องโดยเฉพาะ ผู้เป็นศิษย์ก็จะได้รับถ่ายทอดไป ทำให้ร้องเพราะเป็นพิเศษกว่าคนที่ไม่ได้เรียนกับครูร้องโดยเฉพาะ เช่น ครูทองดี ศุภะมาลัย ก็เป็นศิษย์ร้องของครูเหล่านี้จึงร้องดีนัก ทางบ้าน "ครูจางวางทั่ว" ก็ได้หม่อมเจริญไปเป็นครูร้องประจำบ้าน

ส่วนสำนักพระยาเสนาะดุริยางค์นั้น ตัวพระยาเสนาะดุริยางค์ท่านเป็นคนเก่ามาตั้งแต่ สมัย ร.๕ ผ่านงานละครของหลวง ละครดึกดำบรรพ์มาอย่างช่ำชอง ฟังนักร้องดีๆมามาก..ที่สำคัญตัวท่านใฝ่ใจทางร้องเป็นพิเศษ จึงพัฒนา **"ทาง"** **"ลีลา"** และ **"เม็ดพราย"** การร้องของหม่อมครู และนักร้องผู้มีชื่อเสียงทั้งหลาย ซึ่งเป็นทางของชนชั้น "ผู้ดี" อยู่แล้วให้ ประณีต ละเมียดละไมจนเป็นทาง "ชาววัง" อย่างสมบูรณ์

แต่สำนักของครูหลวงประดิษฐไพเราะฯ ตัวท่านเองเป็นนักดนตรี ไม่ได้ใฝ่ใจทางร้องเป็นพิเศษ นักดนตรีและนักร้องที่มาเป็นศิษย์ส่วนมากก็เป็นชาวบ้าน "ทางร้อง"จึงเน้นความเรียบง่าย ไม่ใช้เม็ดพรายวิจิตรจนเกินไป อาศัยเสียงดีฟังชัดเจนก็ได้รับความนิยมจากชาวบ้านทั่วๆ ไป นับเป็นความไพเราะไปอีกแบบหนึ่ง

ทางร้องของสามสำนักใหญ่โดดเด่นไปคนละทาง สำนักบ้านพาทยโกศล ของท่านครูจางวางทั่ว เด่นไปทางรักษาแบบแผนโบราณทั้ง "ทาง" และ "ลีลา" ตลอดจน "เม็ดพราย" สำนักท่านครูพระยาเสนาะดุริยางค์ เด่นไปทางประณีตละเมียดละไมของชาววัง ส่วนสำนักบ้านบาตรท่านครูหลวงประดิษฐไพเราะฯ เด่นไปทางเรียบง่ายแบบชาวบ้าน

ด้วยความถ่อมตัวประกอบกับมีภาระด้านการสอนหนังสือ ซึ่งเป็นอาชีพหลัก "อาจารย์บรรเลง" จึงไม่เคยเข้าประกวดร้องเพลง ผลงานของท่านเป็นการจัดแสดงละครของโรงเรียนสวนสุนันทาวิทยาลัย และวิทยาลัยครูสวนสุนันทา ซึ่งท่านได้ใช้ความรู้และประสบการณ์ "เพลงละคร" ในอดีตของท่านมาใช้

อย่างได้ผลดียิ่ง (ดูได้จากผลงานละคร "สวนสุนันทา") งานของท่านในช่วงหลังหนักไปในทางสอนทั้งขับร้องและดนตรีแก่ศิษย์ตามสถาบันการศึกษาที่ท่านมีส่วนเกี่ยวข้องด้วย เช่น จัดอบรมวิชาดนตรีนาฏศิลป์ (ซึ่งเป็นวิชาที่ขาดแคลนครูอย่างมาก) สำหรับครูประจำการของโรงเรียนฝึกหัดครูต่างๆ ที่วิทยาลัยครูสวนสุนันทาจัดอบรมศึกษาภาคฤดูร้อน (อ.ศ.ร.) ที่คุรุสภาจัดร่วมกับกองส่งเสริมวิทยฐานะ กรมการฝึกหัดครูให้ครูประจำการระดับประถมศึกษาและมัธยมศึกษาทั่วประเทศ และแหล่งสุดท้ายคือที่มูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะฯ ซึ่งท่านให้บ้านของท่านเป็นสถานที่จัดสอนดนตรีไทยของชมรมดนตรีไทยมูลนิธิฯ ตลอดมาเป็นระยะเวลากว่า ๒๐ ปี และท่านยังเป็น **"ตู้เพลง"** หลังบ้าน ที่ให้วิชาความรู้และต้อนรับผู้ที่มาขอความรู้และคำปรึกษาเป็นวิทยาทานตลอดเวลา เหมือนบรรณารักษ์ของห้องสมุดดนตรีมูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะฯ (ศร ศิลปบรรเลง)

มูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะฯได้ "คุณหญิงชิ้น ศิลปบรรเลง" เป็นผู้วางรากฐานไว้...แต่ผู้สืบต่อมา คือ "อาจารย์บรรเลง" ท่านสร้างคนขั้น **"ลูก"** และขั้น **"หลาน"** ไว้เป็นกำลังสำคัญของมูลนิธิฯ...ขั้นลูก คือ พี่อี๊ด-มาลินี สาคริก และ ครูตั๊ก-ชนก สาคริก ขั้นหลานคือ คุณเข้-อัษฎาวุธ สาคริก และกลุ่มเพื่อน "กอไผ่" กล่าวได้ว่าความมั่นคงของมูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะฯ ได้ "อาจารย์บรรเลง" เป็นหลักทำให้สำนักหลวงประดิษฐไพเราะฯ ได้ทำหน้าที่เผยแพร่ดนตรีไทยอย่างเข้มแข็งตลอดมา เป็นปฏิบัติบูชาต่อครูหลวงประดิษฐไพเราะฯ และมีคุณูปการต่อวงการดนตรีไทยอย่างยิ่ง...

แม้ชื่อเสียงของ "อาจารย์บรรเลง" จะไม่โด่งดังให้เป็นที่รู้จักในแวดวงดนตรีไทยปัจจุบันนี้เท่าใดนัก เพราะท่านเป็นคน **"ถ่อมตน"** และ **"ง่าประกาย"** ...แต่ท่านมีทั้ง ความรู้ ความสามารถ และความดีงามที่น่ายกย่องไม่แพ้ใคร

กราบคารวะอาจารย์ด้วยความเคารพ

ถาวร สิกขโกศล

อัญมณี
แห่งวงการดนตรีและนาฏศิลป์ไทย

อาจารย์บรรเลง สาคริก (ศิลปบรรเลง) อดีตหัวหน้าภาควิชาดนตรีนาฏศิลป์ เป็นผู้มีคุณูปการอย่างยิ่งต่อโปรแกรมนาฏศิลป์ โปรแกรมนาฏศิลป์และการละคร และโปรแกรมดนตรีของสถาบันราชภัฏสวนสุนันทา ท่านเป็นคนแรกที่ปรับปรุงการเรียนการสอนโดยใช้ "นิทานเพลง" ที่ท่านแต่งให้ "วิทยุโรงเรียน" และนำ "ละครปริศนา" (DUMB COMBO) ซึ่งเป็นแบบอย่างการละครในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมาใช้ในการสอน ทำให้เด็กได้รับทั้งความรู้และความสนุกสนานในการเรียน ท่านเป็นผู้ก่อตั้งวงดนตรีไทย "วงนักเรียนมัธยมสาธิต" และ "วงนักศึกษาฯ" ของ "สวนสุนันทา" ท่านเป็นผู้จัดการแสดง "ละครสวนสุนันทา" โดยนำบทพระราชนิพนธ์พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวมาจัดแสดงเป็นประจำทุกปี ท่านเป็นผู้บรรจุเพลงร้องเพลงหน้าพาทย์และเพลงต่างๆ ที่หลวงประดิษฐไพเราะฯบิดาของท่านประพันธ์ไว้ และปรับปรุงการแสดงละครให้มีลีลาดำเนินเรื่องที่เหมาะสม สนุกสนานเพลิดเพลิน มีการแต่งกายที่งดงาม มีเพลงที่ไพเราะ และมีการแสดงระบำสลับฉากที่หลากหลายแปลกตา ทำให้ "ละครสวนสุนันทา" มีชื่อเสียงเป็นที่ยอมรับของผู้ชม และตั้งตารอที่จะชมการแสดงจนเป็นที่กล่าวขานมาถึงทุกวันนี้

นับได้ว่าท่านอาจารย์บรรเลง เป็นผู้มีสายเลือดเป็นศิลปินโดยแท้ ท่านรักและหวงแหนศิลปวัฒนธรรมไทย พยายามทุกวิถีทางที่จะฟื้นฟูทั้งการแสดงละคร ระบำรำฟ้อน ดนตรีไทยและเพลงไทย ท่านเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติเฉพาะตัว มีประสบการณ์และมีทักษะในการจัดการ "ศิลปะการแสดง" ทุกสาขา ท่านสามารถแนะนำแนวทางการแสดงแก่ครูผู้ฝึกซ้อม ควบคุมและกำกับการแสดงด้วยตนเอง อีกทั้งทำงานใกล้ชิดกับศิษย์และผู้ร่วมงานด้วยความเอื้ออาทร จึงเป็นที่เคารพรักของศิษย์และผู้ใกล้ชิดทุกคนตลอดมา

การถึงแก่กรรมของอาจารย์บรรเลง สาคริก (ศิลปบรรเลง) แม้จะรู้ว่าเป็นสัจธรรมที่ทุกคนหลีกเลี่ยงไม่พ้น แต่ก็รู้สึกใจหายและเสียดายที่สถาบันฯ และศิษยานุศิษย์ ต้องสูญเสียปูชนียบุคคลอันเปรียบประดุจ "อัญมณี" อันมีค่าทางนาฏศิลป์และการละครไป ในขณะที่ศิลปวัฒนธรรมต่างชาติกำลังหลั่งไหลเข้ามาสู่ประเทศไทย ด้วยกระแสความคิดที่หลากหลาย จนขาดการอนุรักษ์ในความเป็นเอกลักษณ์ของบางสิ่งบางอย่างไปอย่างน่าเสียดาย

ขอกุศลกรรมที่ อาจารย์บรรเลง สาคริก (ศิลปบรรเลง) สร้างสมมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกุศลกรรมในการสืบสานงานด้านการละครและนาฏศิลป์ ให้แก่สถาบันราชภัฏสวนสุนันทา จงเป็นผลานิสงส์ดลบันดาลให้ดวงวิญญาณของอาจารย์บรรเลง สาคริก (ศิลปบรรเลง) ไปสู่สุคติในสัมปรายภพ ประสบสุขสงบชั่วนิจนิรันดร์เทอญ

รศ.ดร.ดิลก บุญเรืองรอด
อธิการบดีสถาบันราชภัฏสวนสุนันทา

อาลัยครูบรรเลง

อาจารย์บรรเลงและดิฉันเป็นญาติกันโดยเธอเป็นพี่สะใภ้ ภรรยาของพระมหาเทพกษัตรสมุห (เนื่อง สาคริก) พี่ชายคนที่สองของดิฉัน อายุของเราใกล้เคียงกันและเป็นโรคเบาหวานเหมือนกัน แต่ดิฉันเจ็บก่อนเธอมานานหลายปี ระยะหลังๆ นี้เธอเคยมาเยี่ยมดิฉันที่บ้าน มาทานข้าวด้วยกัน เนื่องจากดิฉันไปไหนไม่ได้ต้องนั่งรถเข็น ไม่เคยนึกเลย...ว่าเธอจะไปก่อน หลานสาวมาขอให้เขียนคำไว้อาลัย ก็มีความยินดีที่จะเขียน อาจารย์บรรเลงมีลูกดี (แม่อี๊ด) อาจารย์มาลินี สาคริก วิ่งเต้นดูแลคุณแม่ทั้งๆ ที่ตัวเองก็มีงานหนักอยู่แล้ว

"อาจารย์บรรเลง" เธอเป็นคนมีจิตใจดี ขอให้ไปสู่ที่ดีดี ที่ชอบ ตลอดชั่วกาลนาน

คุณหญิงเลื่อน เทพหัสดิน ณ อยุธยา

อาจารย์บรรเลง
หรือ "ครูเลง" ของน้อง

ดิฉันเริ่มการศึกษาชั้นประถมปีที่ ๑ ที่โรงเรียนฝึกหัดครูเบญจมราชาลัย จนกระทั่งเมื่อดิฉันขึ้นชั้นมัธยมปีที่ ๒ วันหนึ่งมีเพื่อนมาบอกว่า "รู้ไหม มีครูใหม่มานอนโรงเรียนเราอีกคนหนึ่งแล้วชื่อครูบรรเลง ศิลปบรรเลง" ดิฉันจึงถามเพื่อนว่า "แล้วสอนอะไรล่ะ" เพื่อนคนนั้นก็ตอบว่า "สอนขับร้องแล้วก็สอนดนตรีไทย...สวยด้วยนะ"

ดิฉันและเพื่อนๆ พากันไปแอบดู "ครูบรรเลง ศิลปบรรเลง" ในสมัยนั้นท่านนุ่งผ้าโจงกระเบนสีเลือดหมู สวมเสื้อสีขาว เวลาเดินหางกะเบนก็ปัดไปปัดมาเป็นที่แปลกตาสำหรับเด็กๆ อย่างดิฉันในยุคนั้น ต่อมาดิฉันก็ได้เรียนวิชาขับร้องเพลงไทยกับท่าน แต่เพลงอะไรก็ลืมไปแล้วค่ะ เวลาโรงเรียนมีการแสดงกายบริหารแข่งขันกับโรงเรียนอื่นๆ ในงานกาชาด หรือจะเป็นการแสดงรำในงานต่างๆ ของโรงเรียนฯซึ่งจะต้องมีดนตรีประกอบ ครูบรรเลงก็จะเป็นผู้ควบคุมให้งานแสดงนั้นลุล่วงไปอย่างเรียบร้อยทุกครั้ง ส่วนดิฉันนั้นเวลาเขามีการซ้อมรำของพวกรุ่นพี่ ซึ่งกำลังสาวๆ สวยๆ ดิฉันก็มักไปแอบยืนกอดเสาดูอยู่นอกลานฝึกรำพร้อมๆกับนึกอยากมีส่วนในการรำนั้นบ้าง (ตามประสาเด็กค่ะ) บางปีที่มีงานประจำปีของโรงเรียนก็มีการแสดงละครเวที โดยครูอาจารย์ของโรงเรียนฯ เป็นผู้แสดง ครูบรรเลงก็ร่วมแสดงด้วย ดิฉันไปนั่งดูการแสดงของท่านพร้อมกับนึกชมว่าท่านแสดงเก่งจริงๆ

ต่อมาท่านย้ายไปสอนที่โรงเรียนฝึกหัดครูเพชรบุรีวิทยาลงกรณ์ และครูชิ้น ศิลปบรรเลง พี่สาวของท่านมาสอนแทนที่โรงเรียนเบญจมราชาลัย ขณะนั้นดิฉันกำลังเรียนอยู่ชั้นมัธยมปีที่ ๕ คุณครูชิ้นท่านสอน "ขิม" และสอนขับร้องเพลงไทยด้วย ท่านเมตตาดิฉันมาก จนถึงกลางปี พ.ศ. ๒๔๗๗ คุณหลวงวิจิตวาทการ คุณหญิงประภาพรรณ วิจิตรวาทการ และคุณครูชิ้น ศิลปบรรเลง ทั้ง ๓ ท่านได้ร่วมกันก่อตั้งโรงเรียนนาฏดุริยางค์ของกรมศิลปากร และคุณครูประภาพรรณ วิจิตรวาทการ ท่านเป็นผู้ชวนดิฉันให้ไปเรียนที่โรงเรียนฯ นั้น โดยบอกว่า "พี่ชิ้นก็ไปด้วยนะ"

ชีวิตของดิฉันมีเรื่องที่ทำให้ถึงจุดเปลี่ยนแปลงในตอนนั้นพอดี ประกอบกับดิฉันรักคุณครูชิ้นมาก จึงลาออกจากโรงเรียนเบญจมราชาลัยไปสมัครเข้าเรียนที่โรงเรียนนาฏดุริยางค์ทันที และทำให้ดิฉันได้พบกับอาจารย์ประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง ซึ่งดิฉันเพิ่งทราบภายหลังว่าท่านเป็นน้องชายของ "ครูชิ้น" และ "ครูบรรเลง" คุณครูของดิฉันทั้งสองคน คุณครูชิ้นให้ดิฉันเรียกท่านว่า "คุณครู" และเรียกอาจารย์บรรเลงว่า "คุณเลง" มาตั้งแต่นั้น โดยที่ดิฉันก็ไม่คาดคิดเลยว่า ต่อมาดิฉันจะมาร่วมใช้นามสกุลว่า "ศิลปบรรเลง" ด้วยเหมือนกัน

ชีวิตได้ดำเนินต่อต่อไป ดิฉันเรียนจบจากโรงเรียนนาฏดุริยางค์ กรมศิลปากร ได้มีประสบการณ์ในการแสดงละครของคุณหลวงวิจิตรวาทการหลายเรื่อง ต่อมาดิฉันแต่งงานกับอาจารย์ประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง และได้มีโอกาสร่วมจัดการแสดงละครเวทีเรื่อง "ผกาวลี" ซึ่ง "คุณครูชิ้น" และญาติพี่น้องของท่าน รวมทั้งคุณครูบรรเลงซึ่งขณะนั้นแต่งงานแล้ว ใช้ชื่อนางมหาเทพกษัตรสมุห (บรรเลง สาคริก) ร่วมทุนกันก่อตั้งคณะละครขึ้นในชื่อ "คณะศิษย์เก่าศิลปากร" จัดการแสดงละครเรื่อง "ผกาวลี" เป็นเรื่องแรกที่โรงละครของกรมศิลปากร ซึ่งเป็นโรงละครเก่าสร้างด้วยไม้และถูกไฟไหม้ไปแล้ว คุณครูชิ้นเป็นผู้เลือกเรื่อง "ผกาวลี" มอบให้ "แสงทอง" (หลวงบุณยมานพ) เป็นผู้ทำบทละคร มี อุโฆษ จันทร์เรือง เป็นพระเอกและ อนงค์ นาคสวัสดิ์ (พัฒนากุล) เป็นนางเอก ดิฉันเป็นผู้กำกับการแสดง คุณประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง ประพันธ์เพลงและควบคุมวงดนตรีสากล "คุณพ่อ" หลวงประดิษฐไพเราะฯ บรรจุ เพลงไทยในละครเรื่องนี้ เป็นที่น่าภาคภูมิใจที่ละครเรื่อง "ผกาวลี" เป็นที่นิยมมาก เมื่อจบการแสดงครั้งแรกแล้ว ต้องกลับมาแสดงอีกเป็นครั้งที่สอง ตามคำเรียกร้องของผู้ชม และต้องเปลี่ยนชื่อคณะเป็น "คณะผกาวลี" ตามที่ผู้ชมเรียกขาน

และในการแสดงครั้งที่สองนี้ได้มีโอกาสแสดงถวายหน้าพระที่นั่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดลฯ และสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอฯ เจ้าฟ้าภูมิพลอดุลยเดช ซึ่งนำความปลาบปลื้มภาคภูมิใจอย่างยิ่ง มาสู่ครอบครัว "ศิลปบรรเลง"

ในการแสดงละครของ "คณะผกาวลี" ในระยะต่อมามีคุณกุมุท จันทร์เรือง (น้องเขยของคุณครูชิ้นและคุณครูบรรเลง) และคุณสด กูรมะโรหิต (เพื่อนของคุณกุมุท) เป็นผู้ทำบทละคร คุณประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง เป็นผู้ประพันธ์เพลงประกอบและกำกับวงดนตรีทุกเรื่อง เพราะคุณประสิทธิ์เรียนการประสานเสียงจากญี่ปุ่น คุณครูชิ้นเป็นผู้สร้างเครื่องแต่งตัวละคร ซึ่งท่านถนัดและเก่งในเรื่องนี้มาก และดิฉันเป็นผู้กำกับการแสดง

"คณะผกาวลี" แสดงละครที่เวทีเฉลิมนครและเฉลิมไทยสับเปลี่ยนกันไปมา เพราะขณะนั้นสงครามใกล้สงบแล้ว แต่โรงภาพยนตร์ยังว่าง เพราะไม่มีภาพยนตร์จากต่างประเทศเข้ามาฉาย จึงมีละครเวทีแสดงอยู่ประมาณ ๓ ปี ระยะที่ทำละครเวทีนี้ "บ้านศิลปบรรเลง" ก็ได้จัดแสดงละครวิทยุด้วย โดย คุณกุมุท จันทร์เรือง ตั้ง "บริษัทกุมุทจำกัด" จึงได้โฆษณาบริษัทโดยทำละครวิทยุในรูปแบบแก้ไขปัญหาชีวิต ซึ่งได้ผลัดเปลี่ยนกันเขียนบทฯ กับคุณสด กูรมะโรหิต ตั้งชื่อรายการว่า "ขุนลีลาศาสตร์สุนทร" รับแก้ไขปัญหาชีวิตต่างๆ มีผู้แสดงคือ ขมื่นมานิตย์นเรศ (เฉลิม เศวตนันทน์) แสดงเป็น "ขุนลีลาศาสตร์สุนทร" และอาจารย์บรรเลงแสดงเป็น "คุณนายผะอบทอง" ภรรยาขุนลีลาศาสตร์สุนทร ส่วนดิฉันใช้ชื่อเดิมคือ ลัดดา สารตายน แสดงเป็นนางเอก ผู้มีปัญหาในเรื่องต่างๆ ที่นำมาปรึกษาหารือขุนลีลาศาสตร์สุนทรหรือคุณนายผะอบทองช่วยกันทั้งสองท่าน ส่วนพระเอกบางทีก็เป็นคุณภากร สารานุประพันธ์ (เพื่อนคุณกุมุท) หรือบางทีก็เปลี่ยนเป็นคนอื่นบ้างตามความเหมาะสม งานนี้ก็จัดอยู่ประมาณ ๓ ปี คือพอละครเวทีหยุดแสดง ละครวิทยุก็หยุดด้วย

จนกระทั่งสงครามโลก ครั้งที่ ๒ สงบ โรงภาพยนตร์ก็กลับมาฉายภาพยนตร์ตามเดิม คณะละครผกาวลีจึงต้องเลิกแสดง แต่ขณะนั้นมีนักท่องเที่ยวจากต่างประเทศ เริ่มเข้ามาเมืองไทยและต้องการชมนาฏศิลป์ไทย เพราะเขาไม่เคยเห็นศิลปะในแง่มุมต่างๆ ของไทยเลย ดิฉันจึงจัดการแสดงแบบวิพิธทัศนาโดยเลือกสรรค์ชุดการแสดงต่างๆ ที่ชาวต่างประเทศสนใจมาแสดงในโรงละครเล็กๆ ที่สร้างขึ้นใน "บ้านศิลปบรรเลง" จุคนดูประมาณ ๑๒๐ คน แสดงนาฏศิลป์ไทย ดนตรีไทย โขน ฟันดาบ ฯลฯ ทุกคืน กิจการดำเนินไปได้ดีมาก และสำหรับ "คุณครูบรรเลง" ดิฉันได้จัดทำสิ่งที่เหมาะแก่ท่านอีกแบบหนึ่ง

เนื่องจากทราบดีว่าท่านเป็นผู้มีฝีมือในการทำอาหาร คือสนามหญ้าในวงกลมของบ้านใหญ่ยังว่างอยู่ ดิฉันจึงสร้างเป็นห้องอาหารไทยสำหรับชาวต่างชาติจะได้มารับประทานอาหารไทย ก่อนถึงเวลาเข้าชมการแสดง กิจการนี้เป็นของ "คุณเลง" โดยตรง ท่านตั้งชื่อห้องอาหารนี้โดยใช้ชื่อคุณพ่อของท่านว่า ศรทอง จัดอาหารอย่างสวยงามเป็นสำรับแบบชาววัง และผู้ต้อนรับก็แต่งตัวแบบไทยด้วย

กิจการนี้ดำเนินมาหลายปี ผลที่สุดความไม่แน่นอนก็เข้ามาเยือนอีก คือตามโรงแรมต่างๆ ก็จัดห้องอาหารไทย รำไทย แบบเดียวกับผกาวลีอีกหลายแห่ง ซึ่งแน่นอนว่าสถานที่เหล่านั้น สะดวกสบายและสวยงามกว่ามาก ฉะนั้นกิจการฯก็ต้องหยุดไปโดยปริยาย แต่ขณะนั้นทุกคนก็อายุไม่น้อยแล้ว และมีผู้ต้องการซื้อที่ดินที่บ้านบาตรด้วย ในที่สุดจึงตกลงขายบ้านบาตรแบ่งปันกันไปตามส่วน ต่างคนแยกย้ายไปตามความสะดวกของทุกครอบครัว

ในช่วงระยะเวลาหลังจากคุณพ่อ คุณแม่ และคุณหญิงชิ้นท่านสิ้นบุญไปแล้วนั้น ก็เหลือแต่ "คุณเลง" เท่านั้นที่อาวุโสที่สุดในสกุล "ศิลปบรรเลง" ดิฉันกับคุณประสิทธิ์ ก็ไปกราบเยี่ยมท่านบ่อยๆ และต่อมาอีกประมาณ ๔ ปี คุณประสิทธิ์ก็ตามคุณพ่อคุณแม่และคุณครูชิ้นไปอีกคน (พ.ศ. ๒๕๔๓) ดิฉันจึงเหลือแต่ "คุณเลง" ซึ่งบัดนี้ก็ตามกันไปอีกคนหนึ่งแล้ว แต่ท่านก็มีอายุยืนยาวถึง ๙๔ ปี

กุศลผลบุญใดๆ ก็ตามที่ดิฉันได้สร้างสมไว้ในชาตินี้ และจะสร้างต่อไปอีกตราบที่ดิฉันยังมีชีวิตอยู่ ดิฉันขออุทิศแด่ทุกท่านที่ดิฉันรักเคารพบูชา ขอจงได้รับกุศลนี้ทุกๆ ท่าน

ลัดดา ศิลปบรรเลง (สารตายน)

อาลัย...พี่เลง

อาจารย์บรรเลง สาคริก (นางมหาเทพกษัตรสมุห) หรือ "พี่เลง" ของน้องๆ ท่านจากโลกไปในครั้งนี้ เป็นลำดับที่ ๖ ของพี่น้อง "ศิลปบรรเลง" ทั้ง ๘ คน สิริรวมอายุได้ ๙๔ ปี ซึ่งนับว่าเป็นผู้มีอายุยืนมากที่สุดในวงศ์สกุล

"พี่จิ้น" คุณหญิงชิ้น ศิลปบรรเลง พี่สาวคนโตท่านจากไปเมื่ออายุ ๙๒ ปี ก็นับว่ามีอายุยืนเหมือนกัน และเช่นเดียวกัน "พี่บุง" อาจารย์ประสิทธิ์ ศิลปบรรเลง ท่านก็จากไปอย่างน่าเสียดายฝีมือและความสามารถที่สุด เมื่อ ๓ ปีที่แล้ว เมื่อมีอายุได้ ๘๗ ปี ส่วนพี่ของผมอีก ๓ คน คือ "พี่เถ่" ขวัญชัย ศิลปบรรเลง, "พี่เฟิร์ม" ภัคลิกา ศิลปบรรเลง และ "พี่อึ้ง" ชัชวาลย์ จันทร์เรือง ก็จากโลกนี้ไปด้วยอายุที่น้อยกว่า ๘๐ ปี ทั้งนั้น

ปัจจุบันคงเหลือแต่ "พี่ตู๊ด" นาวาเอกพิเศษ สมชาย ศิลปบรรเลง ร.น. และตัวผม สนั่น ศิลปบรรเลง อีกเพียง ๒ คนเท่านั้น

ทุกชีวิตในโลกนี้ ล้วนเป็นอนิจจัง มีเกิด ก็มีแก่ และมีเจ็บ มีตาย ไม่มีใครหลีกหนีพ้นกฎแห่งกรรมนี้ไปได้เลย

เมื่อคิดได้เช่นนี้ ก็ระงับความเศร้าเสียใจในความสูญเสียลงได้ อยากจะหวนกลับไปคิดย้อนหลังถึงช่วงเวลาในอดีตที่ผ่านมา นับเป็นสิบๆ ปีโน้นดีกว่า..

เมื่อเด็กๆ ผมยังจำได้ว่า "พี่เลง" เป็นหญิงสาวสวยแบบนางเอกละครรุ่นเก่า นั่นทีเดียว แล้วยังชอบร้องรำทำเพลงแบบดารานำในสมัยนั้นเสียด้วย สมกับชื่อที่คุณตา-พันโทพระประมวญประมาณพล (พัน หุราพันธุ์) ท่านตั้งชื่อให้ว่า บรรเลง

เมื่อเป็นสาวใหญ่มากขึ้น "พี่เลง" แต่งงานกับพี่พระนาย พระมหาเทพกษัตรสมุห (เนื่อง สาคริก) นามสกุล "สาคริก" นี้เป็นนามสกุลพระราชทานในรัชกาลที่ ๖ เพราะคุณพี่พระนายเป็นข้าราชบริพารในรัชกาลที่ ๖ และในรัชกาลที่ ๗ ซึ่งในรัชกาลที่ ๗ นั้น คุณพ่อ-หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) ของผมได้เข้ารับราชการเป็นปลัดกรมปี่พาทย์หลวง และพี่สาวของผมทั้ง ๒ คน คือ "พี่ชิ้น" และ "พี่เลง" ได้ถวายตัวเป็น ข้าหลวงฯ ทำหน้าที่นักดนตรีในวงมโหรีหลวง (วงหญิง) ด้วย

เมื่อพี่เลงแต่งงานกับคุณพี่พระนาย ซึ่งมีบุตรชายเล็กๆ ในสกุล "สาคริก" ๕ คน มาให้พี่เลงเลี้ยงดูด้วย และท่านเหล่านั้นก็ได้มาร่วมเป็นเครือญาติ พี่น้อง เล่นหัวคลุกคลีตีโมงกันกับตัวผมที่บ้านบาตรตั้งแต่เล็กจนเติบโตมาได้ๆ กัน

น่าภูมิใจและชื่นใจมากที่พี่เลงทำหน้าที่ "คุณแม่" เลี้ยงดูอบรมสั่งสอนให้ "สาคริก" ทั้ง ๕ คนนั้นเติบโตขึ้นมาเป็นคนดี มีความรู้ ความสามารถ มีเกียรติยศและชื่อเสียงดีเด่นกันถ้วนหน้า อาทิ เป็นอาจารย์มหาวิทยาลัยฯ ผู้ทรงคุณวุฒิในเรื่อง "กล้วยไม้" เป็นรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงเกษตร เป็น

ราษฎรอาวุโสผู้รักชาติบ้านเมือง (ศ.ดร.ระพี สาคริก), เป็นเกษตรกรใหญ่ผู้ทำงานด้านเกษตร และเคยเป็นสมาชิกสภาจังหวัดฯ (สมพัทธ์ สาคริก), เป็นนายช่างใหญ่พนักงานรัฐวิสาหกิจการไฟฟ้านครหลวงระดับผู้บริหาร (พจนา สาคริก), เป็นนายพลเรือแห่งราชนาวีไทย อดีตเจ้ากรมยุทธศึกษาทหารเรือ (พล.ร.ท.มนู สาคริก), เป็นนายทหารเรือแห่งราชนาวี แล้วผันเป็นหัวหน้ากองนำร่องฯในการพาณิชย์นาวี (ร.อ.อุสาห์ สาคริก ร.น.) ทุกท่านที่กล่าวถึงนี้ ล้วนเป็น "สาคริก" ผู้ดีเด่น โด่งดัง ที่สังคมไทยรู้จักทั้งสิ้น

นับเป็นความรักและความภาคภูมิใจของ "พี่เลง" ทั้งนั้น

สำหรับ "สาคริก" ที่เป็นเลือดเนื้อเชื้อไขของ"พี่เลง" ทั้ง ๔ คน ก็น่าภาคภูมิใจไม่น้อย ทุกคนเป็นคนดีมีชื่อเสียงเกียรติคุณดีเด่นทั้งนั้น อาทิ เป็นสถาปนิกหญิงปริญญาโท ผู้มีความสามารถรอบตัวทุกด้าน ปัจจุบันเป็นเลขาธิการมูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะฯ (มาลินี สาคริก), เป็นอดีตนายช่างพนักงานการไฟฟ้านครหลวงผู้ชำนาญด้านไฟฟ้า และเป็นอดีตรองประธานสหภาพแรงงานการไฟฟ้านครหลวง (นิคม สาคริก), เป็นผู้ช่วยศาสตราจารย์ และรองคณบดีคณะมนุษย์ศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ (ผศ.เพียงเพ็ญ พานิชพัฒน์), และคนสุดท้องของพี่เลงเป็นบัณฑิตเศรษฐศาสตร์หนุ่มโสด ที่เป็นอดีตพนักงานการไฟฟ้านครหลวงแล้วหันเหชีวิตมาปฏิบัติงานในภาควิชาการดนตรีสืบทอดผลงานดนตรีไทยของ"คุณตา"หลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) อย่างจริงจังในปัจจุบัน (ชนก สาคริก)

นอกจากนี้ ยังมีบุตรเลี้ยงและบุตรบุญธรรม ที่ "พี่เลง" อบรมเลี้ยงดูมาแต่เด็กอีก ๒ คน ซึ่งก็เป็นที่น่าภาคภูมิใจเช่นกัน ทั้งสองคนล้วนเป็นคนดีมีฐานะและหน้าที่การงานดี เช่น เป็นอดีตพนักงานรัฐวิสาหกิจ การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค (เสาวนีย์ แขมมณี) และเป็น "ครู" หัวหน้าฝ่ายอนุบาลโรงเรียนเรวดี (ธัญญารัตน์ สาคริก)

ทายาททุกคนของ "พี่เลง" เป็นหลานที่ผมรัก และพลอยภาคภูมิใจไปกับ "พี่เลง" ด้วย

แต่บทบาทและผลงานที่สำคัญและน่าชื่นชมที่สุด คือ ทั้งพี่เลงและทายาทของพี่เลง เป็นกำลังสำคัญในการก่อตั้งมูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) เพื่อสืบสานงานดนตรีไทยจากมันสมองและฝีมือดนตรีไทยของ "คุณพ่อ" หลวงประดิษฐไพเราะฯ ไว้ให้สืบทอดต่อเนื่องไปถึงอนุชนรุ่นหลังได้เป็นผลสำเร็จอย่างดียิ่ง

"พี่เลง" ให้บ้านของพี่ที่ถนนเศรษฐศิริ เป็นที่ตั้งของมูลนิธิฯ และเป็นที่จัดประชุมในการจัดงานและกิจกรรมทุกอย่างของมูลนิธิฯแล้วพี่เลงยังจัดเลี้ยงอาหารให้อีกด้วย "บ้านของพี่เลง" นั้นใช้เป็นสถานที่ในการจัดกิจกรรมการเรียนการสอน "ดนตรีไทย" อย่างต่อเนื่องตลอดมานานกว่า ๒๐ ปี

ชีวประวัติอันดีเด่นของ "พี่เลง" คงจะถูกบรรยายกล่าวถึงโดยทายาททุกๆ คนของท่าน แต่สำหรับผมยังมีเรื่องอีกเรื่องเดียวที่ต้องแสดงความรำลึกถึงเหมือนอย่างที่ผมเคยเขียนแสดงความอาลัยในงานพระราชทานเพลิง "คุณพี่พระนาย"

"ก็เพราะ"พี่เลง"กับ"พี่พระนาย" นี่แหละที่เป็นคู่เถ้าแก่ที่เหมาะสม ไปเจรจาสู่ขอผู้หญิงคนที่ผมรัก (นพคุณ ลาภเอนก) ให้มาเป็นเจ้าสาวแต่งงานอยู่กินกับผมเป็นผลสำเร็จมาจนถึงทุกวันนี้ นับได้ ๕๑ ปี เข้าไปแล้ว"

ขออาราธนาคุณพระศรีรัตนตรัย โปรดดลบันดาลให้ดวงวิญญาณอันบริสุทธิ์ของพี่เลง ไปสู่สุขคติในสัมปรายภพ เทอญ

สนั่น ศิลปบรรเลง

บันทึกความทรงจำ
ของน้องๆ บ้านแม่กลอง

ดังที่ได้ทราบกันว่า จังหวัดสมุทรสงคราม เป็นเมืองซึ่งหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง) มหาดุริยกวีลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาแห่งอุษาคเนย์ ได้ถือกำเนิดมา ที่บ้านริมคลองบางผีหลอก ข้างวัดดาวดึงษ์ อำเภออัมพวา กว่า ๑๒๐ ปี มาแล้ว

เพราะฝีมือ "ตีระนาด" ที่ไม่มีใครเทียมได้ ทำให้เป็นที่โปรดปราน ในสมเด็จพระเจ้าน้องยาเธอ เจ้าฟ้าภาณุรังษีสว่างวงศ์ กรมพระยาภาณุพันธุวงศ์วรเดช หรือ "สมเด็จวังบูรพาฯ" ซึ่งได้ทรงขอตัว "นายศร" จาก "ครูสิน" ผู้บิดาซึ่งเป็นครูดนตรีที่มีชื่อเสียงคนหนึ่งของอัมพวา และเป็นศิษย์เอกคนหนึ่งของท่านครู พระประดิษฐ์ไพเราะ (มี ดุริยางกูร) ไปเป็นมหาดเล็กในวังบูรพาฯ ตั้งแต่อายุได้ ประมาณ ๑๗ - ๑๘ ปี

เนื่องจากคุณพ่อของดิฉัน (เทียบ นักดนตรี) เป็นหลานของมารดาคุณลุงหลวงประดิษฐไพเราะฯ และได้ฝึกฝนดนตรีไทยกับท่านครูสินพร้อมกับพี่ชายคือ คุณลุงบุญ (บุญ นักดนตรี) ทั้งสองคนจึงได้เข้ามาถวายตัวเป็นมหาดเล็กในวังบูรพาฯด้วยเช่นกัน...แต่อยู่มิได้นานก็กลับไปอยู่บ้าน ส่วนคุณลุงฯ หรือ "จางวางศร" ยังคงถวายงานด้านดนตรีอยู่ที่ "วังบูรพาฯ" ต่อไป และมิได้กลับไปใช้ชีวิตในชนบทอีกเลย...จนกระทั่งสงครามโลกครั้งที่ ๒ เกิดขึ้น และได้ลุกลามมาถึงเมืองไทย กรุงเทพฯถูกทิ้งระเบิดอย่างหนัก คุณลุงหลวงฯ จึงได้อพยพครอบครัวใหญ่ของท่านกลับมาที่จังหวัดสมุทรสงครามบ้านเกิดเพื่อลี้ภัยลูกระเบิดจากสงคราม

คุณลุงหลวงฯ ได้อพยพมาอยู่ที่บ้านของคุณลุงเทียน (กำนันเทียน สุวรรณกาฬ) ซึ่งเป็นญาติสนิทอยู่ที่ "คุ้งลมหวน" อันมีลักษณะคล้ายแหลมใหญ่ๆ ยื่นลงไปในน้ำ คุณลุงเทียนท่านมีบ้านเรือนหลายหลังประกอบด้วย "ระเบียง" และ "นอกชาน" ให้คุณลุงหลวงฯ ได้ซ้อมมือกับระนาดรางโปรดของท่าน แทนบ้านในคลองบางผีหลอก

คุณพ่อของดิฉัน แม้จะเป็นญาติสนิทและเคยเล่นหัวกันมาแต่วัยเด็ก ก็ยังเรียกขานนามญาติอย่างยกย่องว่า

"จางวางศรอพยพครอบครัวหนีระเบิดมาอยู่บ้านพ่อเทียน...พ่อจะไปเยี่ยม...ไม่ได้พบกันนาน...คิดถึง...พ่อจะพาลูกๆ ไปทั้ง ๔ คน"